

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Kurátor pro děti a mládež a typologie jeho klientů

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: **SOCIÁLNÍ PRÁCE**

Autor: Vanesa Hrbková

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Renata Švestková, Ph.D.

České Budějovice 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem Kurátor pro děti a mládež a typologie jeho klientů jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 29. dubna 2024

.....

Vanesa Hrbková

Poděkování

V první řadě bych ráda poděkovala mé vedoucí bakalářské práce Mgr. Ing. Renatě Švestkové, Ph.D. za odborné vedení, její rady a za čas, který věnovala této bakalářské práci. Dále bych chtěla poděkovat všem zúčastněným informantům za jejich ochotu a čas podílet se na výzkumu této bakalářské práce.

Kurátor pro děti a mládež a typologie jeho klientů

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá sociální prací kurátora pro děti a mládež. Cílem bakalářské práce je popsat sociální práci kurátora pro děti a mládež s jeho klienty, se zaměřením na rizikové chování dětí a mládeže a případné odlišnosti v práci s nimi.

Kurátor pro děti a mládež je odborným pracovníkem v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Svým působením se snaží metodami sociální práce dělat opatření proti vzniku a šíření rizikového chování u dětí a mládeže. Zaměřuje se zejména na děti, jež vedou zahálčivý nebo nemravný život. Provádí opatření směřující k odstranění, zmírnění, zamezení, prohlubování a opakování poruch psychického, fyzického a sociálního vývoje dítěte.

Pro výzkumnou část bakalářské práce byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie, kdy výběrový vzorek byl vybrán účelovým výběrem z řad pracovníků OSPOD v Jihočeském kraji, kteří pracují na pozici kurátora pro děti a mládež. Potřebná data byla získávána metodou dotazování, technikou polostrukturovaného rozhovoru. Následně byla všechna potřebná data vyhodnocena pomocí otevřeného kódování a provedena kategorizace dat.

Z výsledků vyplynulo, že práce kurátora pro děti a mládež je velmi individuální a vždy záleží na konkrétním dítěti či mladistvém a jeho motivaci své rizikové chování změnit. Také velmi záleží na rodině a vrstevnících daného dítěte. Kurátoři pro děti a mládež nejvíce při své sociální práci používají pohovory s dítětem i celou jeho rodinou a případové konference. Přestože nejsou nikde přesně stanoveny konkrétní scénáře, jak postupovat při práci s dítětem s konkrétním druhem rizikového chování, kurátoři každý případ berou jako důležitý a vždy se snaží najít postup, který na klienta nejlépe zapůsobí.

Klíčová slova

Kurátor pro děti a mládež; orgán sociálně-právní ochrany dětí; sociální práce; rizikové chování; rodina

Curator for Children and Youth and the Typology of his Clients

Abstract

This bachelor's thesis deals with the social work of a curator for children and youth. The aim of the bachelor thesis is to describe the social work of a curator for children and youth with his clients, with a focus on the risky behavior of children and youth and possible differences in working with them.

The curator for children and youth is an expert in the field of Social and Legal Protection of Children. Through its activities, it tries to use social work methods to take measures against the emergence and spread of risky behavior among children and youth. It focuses in particular on children who lead an idle or immoral life. Performs measures aimed at eliminating, mitigating, preventing, deepening or repeating disorders of the child's psychological, physical and social development.

A qualitative research strategy was chosen for the research part of the bachelor's thesis, where the sample was selected by purposive selection from among Social and Legal Protection of Children workers in the South Bohemian Region, who work in the position of curator for children and youth. The necessary data were obtained by the method of questioning, the semi-structured interview technique. Subsequently, all necessary data were evaluated using open coding and data categorization was carried out.

The results showed that the work of a curator for children and youth is very individual and always depends on the specific child or youth and their motivation to change their risky behavior. It also depends a lot on the family and peers of the child. Curators for children and youth mostly use interviews with the child and his entire family and case conferences in their social work. Although there are no specific scenarios for how to proceed when working with a child with a specific type of risky behavior, the curators take each case as important and always try to find a procedure that will make the best impression on the client.

Key words

Curator for Children and Youth; Authority for Social and Legal Protection of Children; social work; risk behaviour; family

Obsah

Úvod.....	8
1 Sociálně-právní ochrana dětí	9
2 Kurátor pro děti a mládež	10
2.1 Kompetence kurátora pro děti a mládež	10
2.2 Principy práce kurátora pro děti a mládež	11
2.3 Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny	12
2.4 Metody sociální práce využívané kurátorem pro děti a mládež	12
2.4.1 Rozhovor.....	13
2.4.2 Sociální práce s jednotlivcem	13
2.4.3 Sociální práce s rodinou.....	14
2.4.4 Případová konference	14
2.4.5 Rodinná konference	15
2.4.6 Terénní sociální práce.....	15
2.5 Spolupráce kurátora pro děti a mládež s dalšími subjekty.....	16
2.6 Donucovací oprávnění kurátora pro děti a mládež	17
3 Rizikové chování	18
3.1 Záškoláctví.....	20
3.2 Agresivita a násilí	21
3.3 Šikana a kyberšikana	22
3.4 Vandalismus.....	23
3.5 Rizikové sexuální chování	24
3.6 Závislostní chování	24
3.7 Ostatní druhy závislosti	25
4 Cíl práce a výzkumné otázky.....	27
4.1 Výzkumné otázky	27

5	Metodika	28
5.1	Strategie výzkumu bakalářské práce.....	28
5.2	Etika výzkumu	28
5.3	Charakteristika výzkumného souboru	28
5.4	Harmonogram výzkumu bakalářské práce	29
5.5	Zpracování získaných dat	29
6	Výsledky	30
7	Diskuse.....	47
	Závěr	51
	Seznam literatury a zdrojů	53
	Seznam obrázků	59
	Seznam tabulek	60
	Seznam příloh	61
	Seznam zkratk	64

Úvod

Téma této bakalářské práce *Kurátor pro děti a mládež a typologie jeho klientů* jsem si vybrala zejména kvůli tomu, že ho považuji za velmi aktuální, jelikož děti a mladistvých s výchovnými problémy stále přibývá. Proto si myslím, že se stává velmi důležité a potřebné jak pro samotné kurátory, ale také pro rodiče, školy a další subjekty, které s dětmi a mládeží pracují. Nesmíme zapomínat ani na spolužáky a jejich rodiče. Dále mne toto téma velmi zaujalo při mé studijní praxi na oddělení sociálně-právní ochrany dětí, jelikož kurátor pracuje s dětmi a mladistvými s mnoha výchovnými problémy. Některé životní příběhy rodin mě obohatily a zasáhly zároveň. Práce s takovými rodinami vždy přináší nové výzvy a příležitosti k sebezvoji. Díky tomu vzrostl můj zájem o toto téma. Práce kurátora pro děti a mládež je dle mého názoru velmi různorodá, individuální a zajímavá.

Kurátor v české legislativě působí především jako ochránce nejlepšího zájmu dítěte. Je klíčovou osobou, která poskytuje poradenství, analyzuje situaci dítěte i celé jeho rodiny a přijímá opatření, která směřují k odstranění, zmírnění a prevenci nežádoucího chování u nezletilých. Takové chování zahrnuje záškoláctví, požívání alkoholu a návykových látek, páchaní trestné činnosti a přestupků a jiné výchovné problémy. Také kurátor pro děti a mládež navrhuje další postupy, které vedou ke zlepšení a stabilizaci situace dítěte. Spolupracuje s mnoha subjekty, které hrají v životě dítěte či mladistvého důležitou roli.

Této problematice bych se chtěla věnovat i nadále, protože jako sociální pracovnice mám silnou motivaci pomáhat co největšímu počtu dětí a rodin, zejména těm, kteří se potýkají s obtížnými životními situacemi. Vnímám v této práci velký smysl a potenciál, vzhledem k tomu, že jde o příležitost přispět a pomoci budoucím generacím.

1 Sociálně-právní ochrana dětí

Sociálně-právní ochranu zajišťují orgány sociálně-právní ochrany dětí. Dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „Zákon č. 359/1999 Sb.“ nebo „ZSPOD“) se jedná o správní orgány, které jsou v rámci výkonu státní správy pověřeny výkonem státní správy na úseku ochrany práv a zájmů nezletilých dětí. Mají vymezenou místní, funkční, osobní a věcnou působnost zákonem. Jsou to např. krajské úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, obecní úřady a újezdní úřady, nebo ministerstvo, dále úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí či krajské pobočky Úřadu práce České republiky. Pazlarová (2013) dodává, že mimo orgány SPOD mohou sociálně-právní ochranu také poskytovat tzv. pověřené osoby. Autorka dále uvádí, že o pověření a jeho rozsahu rozhoduje krajský úřad.

Všechny tyto výše vyjmenované orgány či pověřené osoby se řídí podle zákona č. 359/1999 Sb. Tento zákon definuje práva dětí na příznivý vývoj a právo na řádnou výchovu. Také má ochraňovat zájmy dítěte, snažit se obnovit narušené funkce rodiny a zabezpečovat náhradní rodinné prostředí pro dítě. Dítětem je nezletilá osoba mladší 18 let.

MPSV (2019) doplňuje, že sociálně-právní ochranou dětí se dále rozumí zajištění práva dítěte na život, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání a následné zaměstnání či ochranu dítěte před tělesným nebo duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním i vykořisťováním. Dále uvádí že sociálně-právní ochrana se poskytuje všem dětem v § 2 odst. 2 zákona 359/1999 Sb., a to bez rozdílu a bezplatně. Cílem je nejlepší zájem dětí, ochrana rodiny, sanace rodin či pomoc dětem, které jsou dočasně nebo trvale zbavené rodinného prostředí v podobě zvláštní ochrany.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, v § 6 jasně vymezuje, na které děti je sociálně-právní ochrana zaměřena. Jsou to děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, nevykonávají rodičovskou odpovědnost či zneužívají práv plynoucích z rodičovské odpovědnosti. Zákon dále zmiňuje děti svěřené do péče jiné osoby odpovědné za jejich výchovu, také děti, které vedou nemravný a zahálčivý život, opakovaně utíkají od rodičů, děti, které se staly obětí trestných činů, děti umístěné v zařízeních pro nepřetržitou péči, děti ohrožené násilím mezi rodiči či osobami odpovědnými za výchovu, děti žádající mezinárodní ochranu,

azylanty a děti požívající doplňkové ochrany. V neposlední řadě se dle zákona jedná o děti a mladistvé, ke kterým se vztahuje rizikové chování.

2 Kurátor pro děti a mládež

Kurátoři pro děti a mládež (dále jen „kurátoři“) jsou specializovaní sociální pracovníci, kteří pracují na úseku sociálně právní ochrany dětí. Jsou zaměstnanci obce s rozšířenou působností. Stejně jako všichni sociální pracovníci na tomto úseku se řídí podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Jejich náplň práce se od ostatních sociálních pracovníků liší hlavně tím, že se více specializují na výchovné problémy dětí a mládeže do 18 let. Zaměřují se zejména na děti, které *vedou nemravný a zahálčivý život dle § 6 písm. c)*. Zákon do tohoto pojmu zahrnuje děti, které požívají alkohol a jiné návykové látky, zanedbávají školní docházku, dopouštějí se útěků od rodičů či páchají trestnou činností nebo přestupky.

Pemová a Ptáček (2022) tvrdí, že z výkazů MPSV není možno zjistit, kolik dětí z evidence OSPOD patří do samostatné kategorie dětí, které má v péči právě kurátor pro děti a mládež. Péče o tyto děti a mladistvé spočívá v tom, že kurátor by jim měl pomoci překonat nepříznivé životní situace, nastavovat hranice a činit nad dětmi a mladistvými dohled. Dále provádět opatření směřující k eliminaci či alespoň k zmírnění a zamezení prohlubování všech výchovných, fyzických a sociálních poruch (Pemová a Ptáček, 2022).

2.1 Kompetence kurátora pro děti a mládež

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „Zákon č. 108/2006 Sb.“) uvádí, že samozřejmostí pro práci sociálního pracovníka je bezúhonnost, plná svéprávnost a zdravotní a odborná způsobilost. Tento zákon dále vysvětluje, že odbornou způsobilostí se zde rozumí vyšší odborné vzdělání v oborech zaměřující se na sociální práci, sociální pedagogiku atp., nebo minimálně bakalářské vysokoškolské vzdělání ve studijních programech zaměřených na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo, nebo speciální pedagogiku (Zákon č. 108/2006 Sb.).

Kurátor pro děti a mládež dle Matouška (2016) musí mít kompetence, které splňují všichni sociální pracovníci. Musí například správně určit příčiny, které vyvolávají sociální problémy, srozumitelně komunikovat s klienty, spolupracovat s pracovníky ve

své organizaci a řešit náročné životní situace klientů. Dále orientovat se v právním a ekonomickém rámci profese, orientovat se v organizačních a komunitních vazbách či řešit etická a další dilemata. Navíc sociální pracovník OSPOD, tudíž i kurátor, potřebuje i určitou způsobilost v oblasti práce s ohroženými dětmi, jako je například způsobilost hodnotit míru ohrožení dítěte, fungování rodiny, vliv výchovného prostředí, nebo rozpoznávat, kdy rodič nemá o dítě zájem (Matoušek, 2016).

2.2 Principy práce kurátora pro děti a mládež

Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež vydaná MPSV v roce 2016 detailně popisuje klíčové principy práce kurátora pro děti a mládež, podle kterých by se měl při své práci řídit. Cílem jeho práce je aktivní řešení nepříznivé sociální situace dítěte a jeho rodiny. Níže jsou vysvětleny uvedené principy:

- Přístup založený na potřebách dítěte spočívá v tom, že kurátor je povinen jednat vždy výlučně v nejlepším zájmu dítěte. Jeho úkolem je pátrat po příčinách nepříznivé sociální situace dítěte a jeho rodiny. Na tyto příčiny by měl nahlížet tak, že dítě se tímto způsobem snaží sdělit především své potřeby, které jsou většinou dlouhodobě neuspokojovány (Metodická příručka pro děti a mládež, 2016).
- Princip participace a zplnomocňování dítěte znamená, že kurátor by měl utvářet s klientem partnerský přístup, měl by dbát na jeho individualitu a na jeho aktivní zapojení do řešení své situace. Využívá některých nástrojů sociální práce, které předpokládají úzkou spolupráci s klientem a jeho rodinou, jako například individuální plánování, ale rovněž případové či rodinné konference. Samo dítě je při řešení své situace stejně relevantním partnerem jako jeho rodina. Kurátor s dítětem pracuje tak, aby dokázalo samo či s pomocí porozumět složitosti situace, příčinám jeho chování a důsledkům, které mohou plynout z jeho jednání pro něj i pro jeho okolí (Metodická příručka pro děti a mládež, 2016).
- Odpovědností za koordinaci případu se kurátor nijak neodlišuje od svých kolegů, sociálních pracovníků. Používá různé postupy a nástroje pro svou práci, z nichž ty nejzákladnější jsou vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a Individuální plán ochrany dítěte, na jejichž základě by měl využívat pouze taková opatření, která objektivně vedou k vytyčenému cíli. Pokud se kurátorovi nabízí větší množství opatření, je jeho povinností preferovat ta, která jsou pro dítě mírnější a méně

omezující. Cílem celého procesu je uspokojení nějaké potřeby dítěte (Metodická příručka pro děti a mládež, 2016).

- Princip odpovědnosti kurátora za proces, nikoliv za výsledek. Ten spočívá v tom, že kurátor je odpovědný za průběh spolupráce, například za vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a individuální plánování, nemůže však ovlivnit výsledky. Kurátor v těchto případech nedokáže dítě ochránit před vším, co by mohlo ohrozit jeho příznivý vývoj (Metodická příručka pro děti a mládež, 2016).

2.3 Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny

Pokud se kurátor dozví, že konkrétní dítě může být ohroženým dítětem dle § 6 ZSPOD, a to navíc dítětem vyžadujícím zvýšenou pozornost ve smyslu § 31 ZSPOD, přistupuje k úvodnímu vyhodnocení, které se nazývá Individuální plán ochrany dítěte (dále jen „IPOD“). Začne zjišťovat aktuální situaci dítěte a posuzovat míru jeho ohrožení. Dále posuzuje rodinné vztahy a poměry. Kurátor dle Metodické příručky pro děti a mládež (2016) provádí analýzu současné situace dítěte, hodnotí stupeň jeho ohrožení a pečlivě zkoumá rodinné prostředí a osobní poměry, včetně jeho docházky do školy a historie protiprávních činů. Úvodní hodnocení je koncipováno stručně a obsahuje všechny relevantní informace, s důrazem na aspekty týkající se bezpečnosti dítěte. Na závěr je do spisu založeno odůvodnění, které je součástí celého vyhodnocení. Kurátor jej vytváří na základě provedeného sociálního šetření a spolupráce s dalšími relevantními subjekty, jako jsou škola, lékaři a další odborníci (Metodická příručka pro děti a mládež, 2016).

IPOD dle Pemové a Ptáčka (2012) musí obsahovat i časový rámec. Ten shrnuje, co konkrétně by se mělo podařit do určitého data splnit či udělat. Dítě spolu s rodinou a kurátorem provádějí kroky pro dosažení celkového i dílčích cílů a zamýšlených výsledků.

2.4 Metody sociální práce využívané kurátorem pro děti a mládež

Kurátor pro děti a mládež využívá ke své práci nejrůznější metody a postupy s cílem realizovat pomoc klientům v rámci nejlepšího zájmu dítěte. Sociální práce využívá nejen standartní nástroje, jako je například rozhovor, práce s jednotlivcem, nebo práce s rodinou, ale také specializované přístupy, například případové konference.

2.4.1 Rozhovor

Schopnost budovat vztahy je klíčovou dovedností sociálních pracovníků pro shromažďování informací, které umožňují hlouběji porozumět problémům v rodině. Tato dovednost je klíčová také pro zapojení dítěte a rodiny do procesu vytváření pozitivních změn (Forrester et al., 2019). Tyto vztahy se nejčastěji budují pomocí rozhovoru.

Kappl a Kučírek (2013) konstatují, že úspěšný rozhovor velmi závisí na různých okolnostech. Kurátor pro děti a mládež by vždy měl klienta přivítat a dát mu prostor a čas na usazení a adaptaci na prostředí. Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež (2016) doplňuje, že nejdůležitější na začátku každého setkání je poskytnout prostor pro vyjádření dítěte a získání pohledu na situaci z jeho perspektivy. Pracovník vhodně volí otázky, které klientovi pokládá a povzbuzuje ho k dalšímu vyprávění a směřuje rozhovor žádoucím směrem. Spolu se snaží nacházet řešení vzniklé situace, hovoří o podmínkách spolupráce, stanoví si cíle spolupráce a způsob jejich vyhodnocování. Velmi důležitou součástí rozhovoru je i ticho, které poskytuje dítěti prostor pro přemýšlení a uvědomění si svého problému. Dítě by si z rozhovoru mělo odnést hlavně přijetí odpovědnosti za své jednání. U prvního rozhovoru mohou být i pečující osoby, u dalších je jejich přítomnost na zvážení kurátora dle okolností případu (Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež, 2016).

Autoři Kappl a Kučírek (2013) dále uvádějí také situace, kterým by se profesionálové měli u rozhovoru vyvarovat. Například koukání se na mobilní telefon či jen na hodinky může klienta značně rozptýlit a vyvolat v něm dojem, že ruší. Jako další je potřeba soukromí. I přítomnost dalších osob může zapříčinit změnu v klientově naladění k otevřené komunikaci (Kappl a Kučírek, 2013).

2.4.2 Sociální práce s jednotlivcem

Havránková (2013) charakterizuje sociální práci s jednotlivcem jako velmi náročnou metodu z hlediska profesní i osobnostní vybavenosti sociálního pracovníka. Ten musí dobře znát možnosti a nabídky různých institucí a musí je umět klientům zprostředkovat. Na začátku tohoto procesu je utvořen vztah sociálního pracovníka a klienta, který je nadřazen všemu ostatnímu. Základem je porozumění jedinci i celé jeho rodině. Klient se za pomoci sociálního pracovníka orientuje ve své situaci, učí se ji vyhodnocovat a sám si volit mezi alternativami řešení. Hledá způsoby, jak zlepšit svou životní situaci. Jde o

nedirektivní typ práce s jedincem za pomoci psychologických prostředků (Špiláčková, Nedomová, 2013).

Matoušek (2013) nazývá sociální práci s jednotlivcem například i jako případová práce či casework, a uvádí fáze tohoto druhu sociální práce:

1. Hodnocení potřeb klienta, hodnocení prostředí
2. Plánování služby
3. Poskytování služby
4. Průběžné hodnocení služby a případná úprava plánu
5. Závěrečné hodnocení případu (Matoušek, 2013).

2.4.3 Sociální práce s rodinou

Z pohledu sociální práce můžeme rodinu chápat jako sociální prostředí klienta, se kterým sociální pracovník pracuje, ale také jako primárního klienta. Situace a rizika, která se v rodině mohou objevit a vést k ohrožení rodiny, je třeba včas identifikovat a pracovat s nimi (Sivok, 2022). V případě, že sociální pracovník pomáhá takové situaci řešit, musí mít sám na paměti, že je stále třeba posilovat kompetence samotné rodiny. V ideálním případě by dle Matouška (2013) rodina měla pracovníka vnímat pouze jako spojence, který vše směřuje k tomu, aby rodina uměla své problémy a situace řešit sama a již nepotřebovala pracovníkovy služby. Sivok (2022) doplňuje, že i při výskytu komplikací, které přímo nezpůsobují ohrožení dítěte či jiného člena rodiny, je nezbytné pracovat s celou rodinou a zaměřovat se na posilování stability a odolnosti rodiny.

2.4.4 Případová konference

Orgány sociálně-právní ochrany dětí jsou ze zákona povinny využít všech možných možností pro řešení konkrétních nepříznivých situací dětí a jejich rodin. Jednou z metod je případová konference. Jde o plánované a koordinované setkání dítěte, rodiny a všech, kteří jsou, nebo mohou být pro rodinu důležití z hlediska hledání zdrojů v rámci sociální sítě dítěte. Cílem je sdílení informací, zhodnocení situace dítěte i rodiny, hledání nejvhodnějšího řešení a plánování společného postupu, který povede k naplňování potřeb dítěte (Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež, 2016).

Pazlarová (2013) říká, že velmi důležitá je příprava celé konference. Stanovit si datum a čas, zajistit vhodnou místnost, která je klientovi i jeho rodině dobře dostupná, najmout zkušeného facilitátora a pozvat zainteresované osoby (učitelé, lékař, psycholog, dětský

psychiatr, pracovník SVP, pracovník spolupracující sociální služby, speciální pedagog aj.). Na to všechno musí dbát klíčový pracovník, který je za svolání a vedení konference zodpovědný. Klíčovým pracovníkem se ideálně stává pracovník SPOD, v případě obtížné situace dítěte to může být právě kurátor (Bechyňová, 2012).

Pazlarová (2013) spolu s Bechyňovou (2012) dodávají, že účast dítěte je možná, ba dokonce i vítaná. Dítě si může určit podpůrnou osobu, která mu je oporou a může mu pomáhat ve formulování názoru.

V Metodické příručce pro kurátory pro děti a mládež (2016) se píše, že v průběhu případové konference facilitátor řídí celý proces a směřuje jej k dosažení stanoveného cíle. Na jeho základě se zvolí hlavní body a otázky, kterým se bude skupina věnovat. Facilitátor poté motivuje rodiče i dítě, aby spolupracovali na vytváření plánu. Aktivita a kompetence jsou tak v jejich rukách. Pazlarová (2013) uvádí, že závěrem jsou vždy shrnuty výstupy z jednání. Dochází ke komplexnímu vyhodnocení potřeb klienta a stanoví se úkoly k naplnění cílů. Pořádání případové konference není nutné v případech, kdy by její uspořádání bylo nemožné nebo zjevně bezúčelné.

2.4.5 Rodinná konference

Rodinné konference patří mezi speciální metody, kdy se setkají rodinní příslušníci za účelem vymyslet konkrétní plán řešení problému. Přizvaní mohou být i další rodinní příslušníci z širší rodiny, přátelé rodiny či sousedé (Rácz, Bogács, 2019). Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež (2016) doplňuje, že celý koncept rodinných konferencí vychází z principu přenesení odpovědnosti za vlastní situaci na samotnou rodinu. Rodina by měla aktivizovat vlastní zdroje, které povedou k nalezení řešení. Tato metoda podporuje a zplnomocňuje rodinu, aby problém dokázala identifikovat již v počátku a uměla nalézat řešení sama za pomoci celé rodiny a širšího okolí. Dle Matouška (2013) se rodinné konference využívají např. při řešení situace ohrožených dětí a mládeže, při přestoupení zákona, při řešení sousedských rozepří apod. Může se stát, že konference má až 30 a více členů. Optimální počet se však pohybuje mezi 10 až 12 účastníky. Rodinnou konferenci vede proškolený nezávislý koordinátor, který nemusí být nutně profesionál s kvalifikací v pomáhajících profesích (Matoušek, 2013).

2.4.6 Terénní sociální práce

K práci kurátora patří i aktivity v terénu. Ty se jinak nazývají jako sociální šetření. Pemová a Ptáček (2012) zahrnují pod tuto činnost široké spektrum aktivit, které kurátoři

provádějí mimo prostor úřadu. Jedná se o interakce v přirozeném prostředí klienta, což může zahrnovat návštěvy jeho bydliště nebo v místech, kde se aktuálně nachází. Smyslem sociálního šetření je získat informace o prostředí, ve kterém dítě žije. Sociální pracovník dle autorů zjišťuje, jak jsou v domácnosti uspokojovány potřeby dítěte, případně hledá potencionální rizika, jež mohou dítě v domácím prostředí ohrožovat (prostředí, hygiena, základní vybavenost, případná environmentální rizika). Získává tak komplexní pohled na podmínky, ve kterých se dítě nachází. Sociální šetření je velmi důležitou součástí celkového hodnocení dítěte i celé rodiny. Šetření v rodině může být provedeno pouze je-li to v zájmu dítěte, zejména z důvodu ochrany jeho zdraví, života a práv. Druhou možností jsou případy, kdy o šetření požádají samy osoby odpovědné za výchovu dítěte z důvodu prošetření poměrů (Pemová a Ptáček, 2012). Taktéž se k této práci řadí doprovázení klienta během jednání s různými institucemi, jako jsou úřady práce, soudy, policie apod. Kurátor má za úkol poskytovat klientovi podporu a pomáhat mu při uplatňování práv, oprávněných zájmů a vyřizování osobních záležitostí (Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež, 2016).

2.5 Spolupráce kurátora pro děti a mládež s dalšími subjekty

MPSV uvedlo v roce 2014 Analýzu sítě služeb pro práci s rodinami a dětmi. Bylo v ní vytvořeno schéma, které jasně poukazuje na aktéry spolupracující s orgánem sociálně-právní ochrany dětí v systému péče o ohrožené děti. Jelikož je kurátor pro děti a mládež zaměstnancem OSPOD, lze říci, že i on velmi často s těmito aktéry spolupracuje. Mezi hlavní spolupracovníky MPSV (2014) uvedlo školy, osoby pověřené sociálně-právní ochranou dětí, zařízení sloužící k výkonu ústavní a ochranné výchovy, soudy, policii, psychology, neziskové organizace, registrované sociální služby a také zdravotnická zařízení (MPSV, 2014).

Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež (2016) doplňuje, že spolupráce kurátora s dalšími institucemi a odborníky probíhá různými způsoby a přizpůsobuje se potřebám a charakteru konkrétní projednávané situace. Tato spolupráce může zahrnovat osobní kontakty, telefonická jednání, vyžádání či podání zpráv a oznámení, účast kurátora na jednáních či pořádání případových konferencí a setkání. Kurátor navazuje spolupráci s různými subjekty, včetně škol, zájmových kroužků, poskytovatelů sociálních a jiných služeb, a to především z důvodu, že dítě tráví v těchto institucích značnou část svého času. To může umožnit kurátorovi získat důležité informace a zároveň si zde dítě může vytvořit

důvěru k pracovníkům, kteří kurátorovi mohou pomoci a podpořit ho v jeho práci. Spolupráce s dalšími subjekty poskytuje kurátorovi také důležitou zpětnou vazbu o účinnosti různých opatření. Téměř vždy se ale tato oblast spolupráce stává citlivou v důsledku střetu sdílení informací o dítěti a povinné mlčenlivosti (Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež, 2016).

Obrázek 1: Schéma spolupráce kurátora pro děti a mládež s dalšími subjekty

Zdroj: Zpracováno autorkou dle MPSV (2014)

2.6 Donucovací oprávnění kurátora pro děti a mládež

Kurátorovi pro děti a mládež zákon umožňuje využít některá donucovací oprávnění. Dle § 12 zákona č. 359/1999 Sb. může kurátor uložit rodičům dítěte, nebo jiným osobám odpovědným za výchovu povinnost využít odbornou poradenskou pomoc. Dle § 13 stejného zákona může kurátor uložit dítěti, jeho rodičům, nebo jiným osobám odpovědným za výchovu tzv. výchovné opatření.

Výchovnými opatřeními dle ZSPOD jsou:

- napomenutí (napomenutí dítěte, rodiče, nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, nebo napomenutí další osoby, která narušuje řádnou péči o dítě),

- dohled (stanovit jej a provádět za součinnosti školy a dalších institucí pracujících s dítětem),
- omezení (to brání působení škodlivých vlivů na výchovu dítěte – jde zejména o zákaz určitých činností, popřípadě zákaz navštěvování některých rizikových míst),
- povinnost využít odbornou poradenskou pomoc, nebo povinnost účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin, nebo povinnost využít terapie (lze uložit dítěti, rodičům či jiným osobám odpovědným za výchovu).

Dále má kurátor pravomoc obrátit se s dalšími návrhy dle §14 ZSPOD na soud, který v konečném důsledku rozhoduje.

3 Rizikové chování

Vzhledem k nejednotné definici rizikového chování je třeba na začátek uvést, co všechno se pod tímto pojmem skrývá. Širůčková (2015) uvádí, že rozklíčovat toto sousloví je těžké i proto, že normy určující „běžné“ či „problematické“ chování se liší jak mezi kontinenty, tak i mezi obyvateli napříč věkovými skupinami. Vnímání závažnosti chování jedinců je posuzováno i podle kontextu, ve kterém probíhá. Podle něj je rizikové chování sociální konstrukt, který zahrnuje rozmanité formy chování, které ne vždy musejí být přesně vymezeny.

S tím souhlasí i Sobotková (2014), která nejednotnost terminologie přisuzuje závažnosti a rozsáhlosti tohoto tématu, který vyžaduje mezioborový pohled. Mluví mimo jiné o pojmech delikvence, antisociální, disociální nebo kriminální chování. Pojem rizikové chování ale chápe jako nadřazený všem výše uvedených.

Matoušek (2003) definuje rizikové chování jako jednání, jež může ohrozit život, zdraví, nebo sociální integritu jedince. Tato definice se v průběhu let moc nezměnila. Například Širůčková pojednává o tom, že jako rizikové označujeme takové chování, které způsobuje zdravotní, sociální či psychické ohrožení buď samotnému jedinci a současně i jeho sociálnímu okolí (Širůčková, 2015). Imříšková (2015) naopak rizikové chování chápe jako možnou předzvěst delikvence.

Bozzini et al. (2021) uvedl ve své studii rizikové faktory, jakožto předzvěst rizikového chování. Jsou to především proximální faktory, tedy takové, které souvisí s nejbližším

okolím adolescenta, jako jsou škola, vrstevníci, sousedství a rodinné vzorce. Dle něj díky pochopení těchto faktorů může docházet k prevenci a ke snižování morbidit a mortality v populaci.

Miovský (2015) definuje hlavní typy rizikového chování, které považuje za nejrozšířenější a nejnebezpečnější. Podle něj je třeba se na ně zaměřovat při prevenci, a to zejména v rámci škol a školských zařízeních. Jsou to například: záškoláctví, šikana a extrémní projevy agrese, rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, rasismus a xenofobie, negativní působení sekt, sexuální rizikové chování, užívání návykových látek.

Pro potřeby této práce bylo vybráno takové rizikové chování, se kterým se v rámci své práce kurátoři pro děti a mládež nejčastěji setkávají. Například Sobotková (2014) uvádí mezi druhy rizikového chování navíc ještě vandalismus, obecně kriminální jednání, užívání anabolik a steroidů či rizikové chování na internetu. Kabíček (2014) je dále doplňuje o poznatky v oblasti rizikového chování v oblasti pohybového režimu, a Papežová (2014) o poznatky v oblasti nezdravého stravování.

MŠMT (2010) všechny tyto jevy shrnuje a definuje různá opatření, která mají školy realizovat v rámci minimálních preventivních programů. Jakékoliv rizikové chování je dle tohoto metodického pokynu škola povinna řešit, a to takovými prostředky, aby minimalizovala nejen ohrožení dítěte, jehož se daný rizikový jev bezprostředně dotýká, ale také aby ochránila třídní kolektivy před rozvojem nevhodného chování. MŠMT (2010) uvedlo Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. To se prioritně zabývá předcházením rozvoje rizikového chování a směřuje školy k rozpoznání a cílené eliminaci rizikových jevů. Jsou zde popsány různé situace, na které by se ředitelé škol a školní metodici prevence měli zaměřit. Škola totiž bývá prvním místem, kde se právě na rizikové chování přijde (MŠMT, 2010). Právě kurátor pro děti a mládež může být často velmi intenzivně nápomocen školám a rodinám při řešení rizikového chování.

Pemová a Ptáček (2022) ve své knize uvádějí důvody evidence dětí a mladistvých v systému kurately pro děti mládež. Mezi ně řadí trestnou činnost a přestupky, a dále výchovné problémy, což potvrzuje můj výběr jednotlivých níže popsaných druhů rizikového chování.

Tabulka 1: Důvody evidence dětí a mládeže v systému kurately pro děti a mládež

Důvod evidence	Kumulativní počet za období 2005-2019	%
Trestná činnost a přestupky	195 836	39,53
Výchovné problémy	299 651	60,47

Zdroj: Zpracováno autorkou, dle Pemové a Ptáčka (2022, s. 56)

3.1 Záškoláctví

MŠMT (2010) chápe úmyslné zanedbávání školní docházky jako porušení školního řádu, zároveň jde o porušení školského zákona. V tomto zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „Zákon č. 561/2004 Sb.“) se ukládá žákům povinnost řádně docházet do školy, nebo školského zařízení a řádně se vzdělávat. Pokud tak žák nečiní, můžeme hovořit o záškoláctví. Jde tedy o neomluvenou absenci žáka jak základní, tak střední školy. Jeho nepřítomnost omlouvá pedagogický pracovník na základě písemné žádosti od zákonného zástupce, popřípadě od zletilého žáka. S touto definicí souhlasí i Martínek (2015), podle kterého jde o nečastější poruchu chování ve školním věku dětí a adolescentů a může mnohdy být spojováno s dalšími typy rizikového chování. Mezi možné příčiny záškoláctví řadí Sobotková (2014) touhu po dobrodružství, chuť experimentovat a lze chápat také jako obranu před problémy ve škole.

Martínek (2015) uvádí hned několik příčin záškoláctví. Může jít o nechť ke škole, poruchu vztahů mezi dětmi, nebo o strach ze školy či učitele. V podstatě rozděluje záškoláctví na dva typy. Nejprve hovoří o záškoláctví impulzivního charakteru, kdy dítě předem neplánuje ani nepromýšlí, že se do školy nedostaví. To většinou trvá i několik dní, než rodiče zjistí, že dítě do školy nechodí. Druhým typem je záškoláctví účelové, plánované. Zde se dítě chce vyhnout zkoušení, testu, neoblíbenému předmětu či učiteli (Martínek, 2015).

Dle dalšího autora záškoláctvím bývá označován přestupek žáka, který úmyslně zanedbává docházku do školy. Rozlišuje několik kategorií záškoláctví (Kyriacou, 2005):

- **Pravé záškoláctví** – rodiče žijí v domněni, že dítě je ve škole, ale není.
- **Záškoláctví s vědomím rodičů** (jinak také tzv. skryté záškoláctví) – na této formě se podílí několik typů rodičů. Obvykle sami mají odmítavý postoj ke škole, nebo mohou být závislí na pomoci dítěte v domácnosti.

- **Záškoláctví s klamáním rodičů** – dítě přesvědčí rodiče o svých zdravotních obtížích, kvůli kterým nemůže jít do školy. Rodiče poté absenci omluví pro zdravotní důvody. Tento typ záškoláctví je však obtížně rozlišitelný od záškoláctví s vědomím rodičů.
- **Útěky ze školy** – žák do školy přijde, nechá si zapsat přítomnost a během vyučování na několik hodin odejde, přičemž zůstává buďto v budově školy, popřípadě na krátkou dobu mimo ni. Někdy se tomuto typu říká interní záškoláctví.
- **Odmítání školy** – některým typům žáků může chození do školy přivozovat psychické obtíže, např. v důsledku problémů ve škole souvisejících s obtížností učiva, při strachu ze šikany, nebo výskytu školní fobie či deprese (Kyriacou, 2005).

3.2 *Agresivita a násilí*

Za agresi obecně považujeme takové jednání, kdy je jedinec nepřátelský, útočný či násilnický. Cílem takového jedince bývá někomu, nebo něčemu ublížit, nebo něco poškodit. Jakožto nejstručnější vysvětlení Martínek (2015) uvádí, že agrese je vlastně projev agresivity v chování jedince. Agresivita je tedy určitá vlastnost, která člověku umožňuje mobilizovat síly k boji, aby mohl dosáhnout nějakého záměru, a také schopnost čelit potížím. Obvykle jde o jedince, jež bývá velmi impulzivní, vztahovačný a urážlivý. S touto definicí souhlasí i Fischer a Škoda (2014), kteří agresivní chování považují za porušení sociálních norem.

Diskuse o násilí a agresi je v současnosti dle Štěcha (2015) zmatečná, protože nedostatečně rozlišuje mezi různými významy a funkcemi a nebere v úvahu odlišnou roli, kterou škola hraje v jejich vzniku a projevech. Podle něj je klíčové rozlišit mezi násilím, které do školního prostředí proniká z vnějšku, násilím, které je namířeno proti škole, a násilím, které vzniká uvnitř samotné školy. Autor usuzuje, že násilí vznikající jinde může ve škole nacházet ideální prostředí pro své vyjádření v podobě rvaček, krádeží a vydírání. Naopak násilí proti škole může být projevem agrese vůči učitelům, spolužákům, nebo majetku školy. Společným bodem všech těchto projevů je ale dle Štěcha (2015) nezvládnutí pravidel a disciplíny.

Rozlišujeme několik druhů agresivity podle společenské nebezpečnosti (Fischer a Škoda, 2014):

- instrumentální agresivita – bývá prostředkem k dosažení cíle, buď to jde o odvrácení škod a nebezpečí, nebo o chladné uspokojování potřeb,

- zlostná agresivita – zpravidla jde o impulzivní vyjádření nespokojenosti,
- spontánní agresivita – jedinci přináší uspokojení, že může působit bolest,
- agresivita predátorní – slouží k uspokojení delikventních potřeb, popřípadě k obživě, může se objevovat u vrahů, lupičů, u psychiatrických pacientů,
- agresivita ideologická – jde o projevy společensky nežádoucího chování, jako příklad autoři uvedli etnické čistky a vraždění či nepokoje při sportovních utkáních (Fischer a Škoda, 2014).

3.3 Šikana a kyberšikana

Za šikanu můžeme považovat opakované agresivní chování, kdy jednotlivec nebo skupina ponižuje, trápí či ubližuje slabšímu jedinci, který se proti tomu neumí, popřípadě nedokáže sám bránit. Pokud se šikana ve školním prostředí objevuje, byť jen v malé míře, může docházet k závažným psychickým traumatům ať už u žáků či u učitelů. Narušuje pocit bezpečí, vztahy ve škole, má negativní vliv na psychiku všech zúčastněných a na studijní výsledky žáků (Sandoval a kol., 2014).

Martínek (2015) hovoří o základních podmínkách, které by měly být splněny, abychom mohli dané chování nazvat šikanou. Jako první uvádí přesilu nad obětí, a nemyslí tím jen sílu fyzickou, ale i mentální či početní. V dalším bodě se shoduje s poznatky Fieldové (2009), která za klíčový rys šikany považuje vlastní vnímání situace oběti. Oba autoři poukazují například na školní přezdívky. Jsou děti, které jsou na svou kolektivní přezdívkou hrdí, ale také takové, které ji mohou považovat za nepříjemnou a urážející. V neposlední řadě Martínek (2015) poukazuje na časové ohraničení šikany. Mezi odbornou veřejností totiž stále převládá názor, že šikana musí mít dlouhodobý charakter, ale není tomu tak. Krátkodobá šikana může být často nebezpečnější, protože těchto jednorázových útoků si ve školním prostředí nikdo nemusí všimnout.

MŠMT (2010) dále uvádí, že ve školách, kde šikaně věnují náležitou pozornost v rámci prevence, klesá výrazně její výskyt. Školy by měly šikanu rozpoznat, efektivně na ni reagovat, a především jí předcházet.

Pokud se ponižování a zesměšňování objevuje v elektronické podobě, hovoříme o kyberšikaně (Čáp, 2014). Sejčová (2021) kyberšikanu definuje jako záměrnou, opakovanou a cílenou formu šikanování prostřednictvím zneužití informačních a komunikačních technologií. Autorka vyjmenovává různé příklady kyberšikany, jako je

například zakládání falešných profilů na jméno žáka, sdílení ponižujících videí, rozesílání vulgárních obrázků, výhružné zprávy apod.

Kumar (2020) dále zmiňuje, že na oběti kyberšikany působí různé fyzické a psychické účinky, které mohou zahrnovat opakující se bolesti břicha, bolesti hlavy a potíže se spánkem. Kromě toho mají oběti vyšší míru úzkosti, deprese, sebevražedných myšlenek a nižší úroveň pohody.

3.4 *Vandalismus*

Vandalismem označujeme takové chování, které poškozuje, ničí a pustoší veřejný a soukromý majetek, popřípadě podobné statky. Pachatel pro tuto trestnou činnost většinou nemá žádný důvod, nepůsobuje mu žádné materiální obohacení, ani zisk. Zpravidla se tak děje pro vlastní potěšení, nejčastěji pod vlivem návykových látek (MŠMT, 2010).

Jde o druh delikventního chování, který se dle Širůčkové (2015) týká hmotných majetků, podobně jako krádeže či sprejství. S autorkou souhlasí i Fischer a Škoda (2014), kteří popisují vandalismus jako specifický typ agresivního chování bez logicky zdůvodnitelného poškození majetku. Toto chování se často objevuje u dospívajících jedinců. Konkrétně ve skupinách, např. ve vrstevnických partách, jež lze chápat jako provokaci, upozornění na sebe či projev skupinového protestu. Ve školním prostředí adolescenti mnohdy poškozují majetek školy, nebo věci spolužáků. Demolování především školního nábytku, jako je např. prokopnutí dveří, zničení nábytku či školních pomůcek, nemusí mít vždy původ jen v zálibě ničit. Může jít i o uvolnění nahromaděné frustrace žáka. Dalším důvodem bývá kreativní vyjádření sebe sama, které však není společensky tolerováno (Fischer a Škoda, 2014).

MŠMT (2010) dle Zimbarda zmiňuje druhy vandalismu:

- hrabivý – cílem je něco získat, např. ničení automatů pro vhozené mince,
- taktický – cílem je upoutat pozornost,
- ideologický – cílem je upozornit na vlastní postoje nebo požadavky,
- mstivý – cílem je odplata za skutečnou nebo domnělou křivdu,
- hravý – cílem je např. výhra v sázce, kdo rozbije více oken
- zlostný – cílem je vyjádření závidosti či zloby, např. ničení drahých aut.

3.5 Rizikové sexuální chování

Sexualita a její objevování je v životě adolescentů velmi důležitá. Spolu s tím přichází řada rizik, které mohou ovlivnit jak adolescentovu přítomnost, tak budoucnost, a to v mnoha aspektech života. MŠMT (2010) v oblasti psychologicko-sexuologické uvádí jako riziko např. projevení psychosexuální nezralosti, preferenci patologických sexuálních aktivit, upřednostňování virtuálního erotického materiálu před lidským kontaktem či nevyhraněnou sexuální orientaci. Spolu s tím uvádí i další rizika, a to v oblasti sociální, hlavně v oblasti navazování vztahů, i v oblasti zdravotní, kdy se především hovoří o pohlavně přenosných nemocech a nechtěném těhotenství. S tím souhlasí i Hamanová (2014), která jakožto nejčastější rizikové sexuální chování zmiňuje předčasný či časný začátek sexuálního života. Dále sem autorka řadí časté střídání partnerů, prostituce, nebo sdílení vlastních explicitně erotických materiálů na internetu.

Lin et al. (2020) k tomuto tématu uvádí článek, ve kterém řeší, zda u mládeže, která konzumuje pornografii je větší pravděpodobnost, že se zapojí do rizikového sexuálního chování. Jeho zjištění naznačuje, že u adolescentů, kteří sledují pornografická videa a celkově sexuálně explicitní obsah na internetu častěji, je vyšší pravděpodobnost, že se zapojí do rizikových sexuálních aktivit, jako je nechráněný sex, střídání sexuálních partnerů a podobně. Tím se také potvrzuje mínění výše zmíněných autorů.

3.6 Závislostní chování

Adolescence bývá takřka vždy období, kdy mladí lidé hledají svou identitu a chtějí experimentovat. Zkoušení některých drog, jako je například alkohol či tabák, je již velmi běžnou součástí dospívání. V této fázi vývoje tráví adolescent hodně času se svými vrstevníky, u kterých často hledá uznání. Může se stát, že právě experimentování s drogami proběhne poprvé v partě přátel, a to může mladého člověka značně poznamenat a přivést ho k dlouhodobému užívání (Elliot a Place, 2002).

S tím souhlasí i Kabíček (2014), který uvádí fáze závislostního chování. Na již zmiňované experimentování navazuje buďto ukončení vztahu s drogou, z různých důvodů (např. nepříjemný zážitek, negativní vztah k droze či dobrá výchova), nebo naváže fáze užívání, kterou autor také nazývá okouzlení drogou. Člověk v takové chvíli vidí jen pozitiva, má mnohdy lepší postavení ve skupině, uvolní se jeho pocit napětí a úzkost. Třetí etapu nazývá Kabíček jako problémové užívání, kdy se začínají objevovat první problémy a

nepříjemné situace v návaznosti na užívání. Většinou jde o problémy ve škole, zhoršení prospěchu, nebo nezletilý narazí na policii. Pokud jedinec nepřestane drogu zneužívat, postupně spadá do závislosti (Kabíček, 2014).

Nešpor (2011) tvrdí, že taková závislost se u dospívajícího vytvoří podstatně rychleji, než u dospělého. Také riziko těžkých otrav je zde značně vyšší. Nezletilí jedinci mají často nižší toleranci, malé zkušenosti a také sklony k riskování. Nezřídka mají tendence zkoušet a užívat širší spektrum návykových látek

Závislosti na návykových látkách lze rozdělit dle mnoha různých kritérií. Křížová (2021) dělí psychoaktivní látky z hlediska původu na přírodní a syntetické. Přírodní látky, jako je například konopí, nebo rostlinné a živočišné halucinogeny se nemusí příliš upravovat, aby z nich byla získána chtěná psychoaktivní látka. Naopak syntetické se extrahovat musí, například alkohol (Křížová, 2021).

3.7 Ostatní druhy závislosti

Fischer a Škoda (2014) uvádějí, že níže uvedené poruchy často souvisejí s běžnými činnostmi člověka. Bohužel v některých případech může toto jednání nabýt abnormality, a mohou skončit jako patologická či ilegální činnost.

MKN-10 (2022) řadí k návykovým a impulzivním poruchám: patologické hráčství (gambling), patologické kradení (kleptomanií), patologické zakládání požárů (pyromanií), trichotillomanií (vytrhávání vlasů) a jiné návykové a impulzivní poruchy.

Neschopnost odolat pokušení, narůstající tenze před provedením činu a pocit vzrušení a uspokojení jsou společnými vlastnostmi pro tyto poruchy, kvůli kterým je možné oddělit je od jiných poruch (Fischer a Škoda, 2014). Autoři také vyjmenovávají tzv. novodobé nelátkové závislosti, kdy se jedná o patologické užívání či provozování daných aktivit, jako je netolismus (závislost na internetu), nomofobie (závislost na mobilních telefonech), workoholismus (závislost na práci), oniomanie (závislost na nakupování), dysmorfofobie (zabývání se vlastním domnělým vzhledovým nedostatkem) a bigorexie (porucha vnímání těla s potřebou nárůstu svalové hmoty). S těmito novodobými závislostmi se pojí především vznik psychických závislostí, která se vyznačuje cravingem neboli bažením, což jsou výrazy pro silnou touhu.

Miovský (2015) dále vymezuje hazardní aktivity ve sportu a dopravě, a to jako záměrné vystavování sebe nebo ostatních osob nepřiměřeně velkému riziku ublížení na zdraví,

nebo poškození majetku. V některých případech jde dokonce o bezprostřední ohrožení života během sportovních činností a také v dopravě. Do rizikových, až extrémních sportů zařazuje situace, kdy sportovec vědomě přecení své fyzické síly (např. při raftových sjezdech divokých řek bez potřebného vybavení a znalostí, při snowboardingu v lavinách, nebo u sjezdů horských kol, kdy jezdec nemá dostačující ochranné pomůcky). Pokud jde o dopravu, velmi často jde o závody aut za běžného provozu, nebo o úmyslné řízení pod vlivem psychoaktivních látek.

MŠMT (2010) rozděluje rizikové chování v dopravě podle různých kritérií. Za prvé je to rozdělení podle cílových skupin (chodci, cyklisti, cestující hromadnou dopravou, řidiči a spolujezdcí), poté rozdělení dle věku účastníků silničního provozu, a jako poslední uvádí rizikové chování způsobené vlivem návykových látek, rizikové chování způsobené neznalostí dopravních předpisů a rizikové chování způsobené osobnostními faktory (MŠMT, 2010).

4 Cíl práce a výzkumné otázky

Cílem bakalářské práce je popsat sociální práci kurátora pro děti a mládež s jeho klienty, se zaměřením na rizikové chování dětí a mládeže a případné odlišnosti v práci s nimi.

4.1 Výzkumné otázky

VO1: S jakým typem rizikového chování kurátor pro děti a mládež pracuje nejčastěji?

VO2: Jakým způsobem pracuje kurátor s dětmi a mládeží?

5 Metodika

5.1 Strategie výzkumu bakalářské práce

Ve výzkumné části této bakalářské práce byla použita kvalitativní výzkumná strategie, která se opírala o techniku polostrukturovaného rozhovoru. Realizovaný rozhovor byl složen z 18 otázek, které byly v případě potřeby rozšířeny o doplňující otázky. Otázky, které byly použity v rozhovorech, uvádím v příloze č. 1. Cílem tohoto polostrukturovaného rozhovoru bylo popsat sociální práci kurátora pro děti a mládež s jeho klienty, se zaměřením na rizikové chování dětí a mládeže a případné odlišnosti v práci s nimi.

5.2 Etika výzkumu

Výzkum v bakalářské práci probíhal v souladu se zákonem č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (GDPR). Informanti byli pravdivě informováni o podstatě a účelu sběru dat. Z důvodu zachování soukromí nejsou v bakalářské práci zmíněná jména informantů. V bakalářské práci jsou uvedené pouze citace, ze kterých nelze poznat, o kterého informanta se jedná. Osobně, nebo e-mailovou komunikací byl získán informovaný souhlas (viz příloha č. 2 - vzor tohoto dokumentu). Podepsané souhlasy jsou uloženy u autorky bakalářské práce.

5.3 Charakteristika výzkumného souboru

Výběrový vzorek byl tvořen sociálními pracovníky OSPOD v Jihočeském kraji, kteří pracují na pozici kurátora pro děti a mládež a projevíli zájem se podílet na realizaci výzkumu této bakalářské práce. Tito pracovníci jsou definováni jako zaměstnanci obce s rozšířenou působností na oddělení sociálně právní ochrany dětí. V Jihočeském kraji je celkem 17 obcí s rozšířenou působností. Bylo osloveno všech 17 oddělení sociálně-právní ochrany dětí, kde pracuje celkem 24 kurátorů pro děti a mládež.

Se spoluprací na výzkumu souhlasilo 8 kurátorů pro děti a mládež z 8 měst s rozšířenou působností. Ze zbylých 9 měst s rozšířenou působností kurátoři pro děti a mládež po e-mailové i telefonické komunikaci z časových možností podíl na výzkumu odmítli.

5.4 Harmonogram výzkumu bakalářské práce

V listopadu 2023 jsem započala s vyhledáváním odborné literatury a začala jsem pracovat na teoretické části. Na začátku roku 2024 byli osloveni prostřednictvím e-mailové komunikace všichni sociální pracovníci pracující na orgánu sociálně-právní ochrany dětí na pozici kurátora pro děti a mládež s žádostí poskytnutí rozhovorů pro tuto bakalářskou práci. Těmto kurátorům pro děti a mládež jsem sdělila, že rozhovory budou sloužit jako prostředek k získání dat do bakalářské práce s názvem „Kurátor pro děti a mládež a typologie jeho klientů“. Své komunikační partnery jsem ujistila, že rozhovor je zcela anonymní. V měsíci únoru 2024 jsem znovu e-mailovou a telefonickou komunikací oslovila kurátory, od kterých jsem nedostala žádnou odpověď. Výzkum probíhal v měsících leden až březen 2024. V měsíci březnu 2024 jsem zpracovávala data do mého výzkumu.

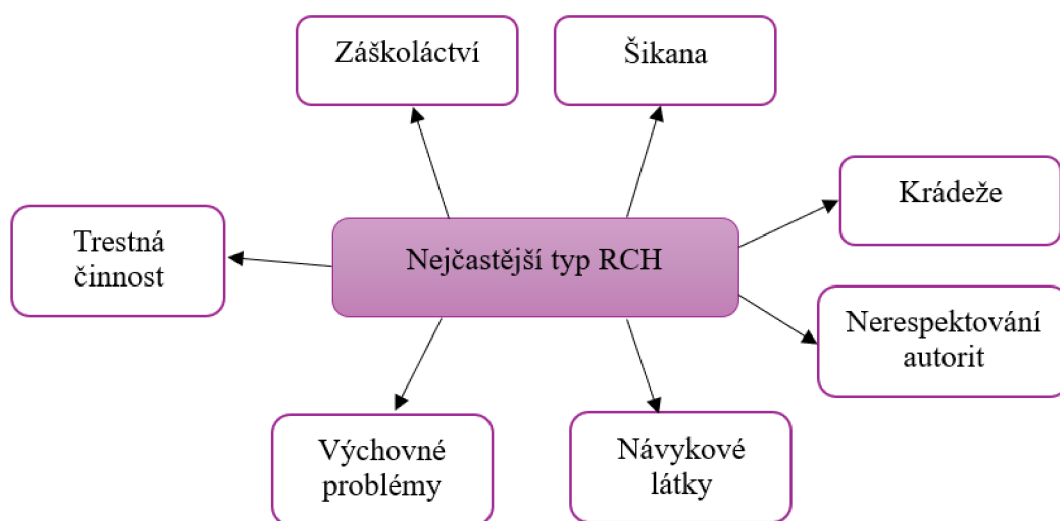
5.5 Zpracování získaných dat

Rozhovory probíhaly osobně a pomocí elektronických médií s předem domluvenými informanty. Tyto rozhovory byly zaznamenávány buďto písemně, nebo do nahrávacího zařízení (telefon). Pro třídění dat jsem využila metody otevřeného kódování. Celý rozhovor jsem zakódovala prostřednictvím vhodných kódů. Kódování probíhalo prostřednictvím Wordu a metodou papír-tužka. Některé kódy jsem více zobecnila, jelikož byly obsáhlé. Kódy jsem následně rozdělila podle témat do 10 kategorií. Pro účely bakalářské práce byla každému komunikačnímu partnerovi přiřazena zkratka KP (komunikační partner) a příslušné číslo podle pořadí.

6 Výsledky

V této kapitole jsou zjištěné výsledky výzkumného šetření, které byly získány pomocí polostrukturovaného rozhovoru s kurátory pro děti a mládež v Jihočeském kraji, kteří projevíli zájem o spolupráci.

Kategorie č. 1

Obrázek 2: Nejčastější typ rizikového chování

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

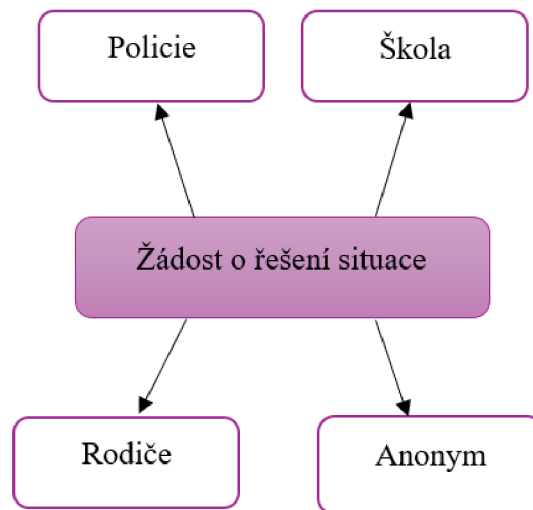
Tato kategorie se skládá z otázky „Jaký typ rizikového chování řešíte nejčastěji?“. Všechny osm komunikačních partnerů se shodlo, že nejčastěji řeší záškoláctví. Další v pořadí následuje řešení návykových látek u nezletilých, dále potom trestná činnost včetně přestupků. KP č. 3 řekl: „*Nejčastěji se aktuálně zabývám záškoláctvím nezletilých, následnou spoluprací s rodinou a jejich kmenovou školou. To problémové chování se časem samozřejmě mění. Někdy se řeší záškoláctví, jindy drobné krádeže až trestná činnost a stání před soudem.*“ Řešení trestné činnosti uvedli i komunikační partneři č. 4, č. 5 a č. 6.

KP č. 1 se k této otázce vyjádřil takto: „*Tak my, jak jsme ta malá obec, bych řekla, že je to plus mínus nějak vyvážené, většinou je to záškoláctví, užívání návykových látek, ať jsou to drogy nebo alkohol, a potom občas se objeví agresivní chování. Hodně se teď na nás obrací školy kvůli záškoláctví, nicméně tam je to taky třeba vyhodnotit, protože nám třeba*

škola dá něco vědět, mezi tím to rodiče dodatečně omluví a přestane se to řešit. Ale nejmíň je teda sexuálního násilí na dětech a celkově sexuálního rizikového chování, to je u nás nejmíň.“ Naopak například KP č. 6 zmínil i řešení šikany a nerespektování autorit, jako třeba rodič nebo učitel. V odpovědi nerespektování autorit se s ním shoduje i KP č. 1, č. 2 a č. 5. Obecnou odpověď, že kurátor řeší celkově výchovné problémy dětí či mládeže uvedl komunikační partner č. 4 a č. 5.

Má doplňující otázka na toto téma zněla „Jaký nejsložitější případ jste v pozici kurátora pro děti a mládež řešil/a?“. Tři komunikační partneři odpověděli, že na takovou otázku nemají jednoznačnou odpověď. Obecně vypověděli, že pro každého může být složitého něco jiného, např. pokud se případ kurátora osobně dotkne a takzvaně si práci „nosí domů“. Ostatních pět však uvedlo své nejsložitější případy ze své praxe. Jednalo se o sérii loupežných přepadení ve dvou případech, u KP č. 5 a č. 6, dále o sexuální zneužívání sourozence v jednom případě, u KP č. 3, poté o napadení vychovatele a ohrožování zbraní u KP č. 1. KP č. 8 vypověděl: „*Nejsložitější případ v mé praxi byla klientka, závislá na drogách, kterou od uvěznění matky vychovávali prarodiče. Ti stejně jako u matky a jejího bratra zvládli výchovu pouze do puberty. Největší problém bylo to, že prarodiče si nikdy nepožádali o svěření vnučky do péče, bydleli více než 100 km od našeho ORP, ale vnučka měla trvalý pobyt u nás. Navíc se jednalo o inteligenty, kteří si nechtěli připustit, že něco dělají špatně, že je třeba změnit výchovné metody. Problém byl zejména v tom, že nad dívkou drželi rádoby ochrannou ruku prarodiče, zejména dědeček. Vnučce pomáhali při útěku z výchovného ústavu a na útěku ji ukrývali, přestože jim vykradla byt, ukradla jim peníze. Tenhle případ nedopadl dobře, protože klientka měla kvůli užívání drog matkou tak silné puzení k užívání OPL, že nepomohla ani pomoc odborníků z oboru psychologie a psychiatrie.*“ Nejsložitějším a nejhorším případem se zde stává odpověď komunikačního partnera č. 6, který doplnil: „*Moje nejhorší zkušenost je vražda, a potom pokus vraždy vychovatele. Potom jsem řešil nějaká loupežná přepadení, distribuci a užívání drog, a také sebepoškozování, zejména tedy u dívek.*“

Kategorie č. 2

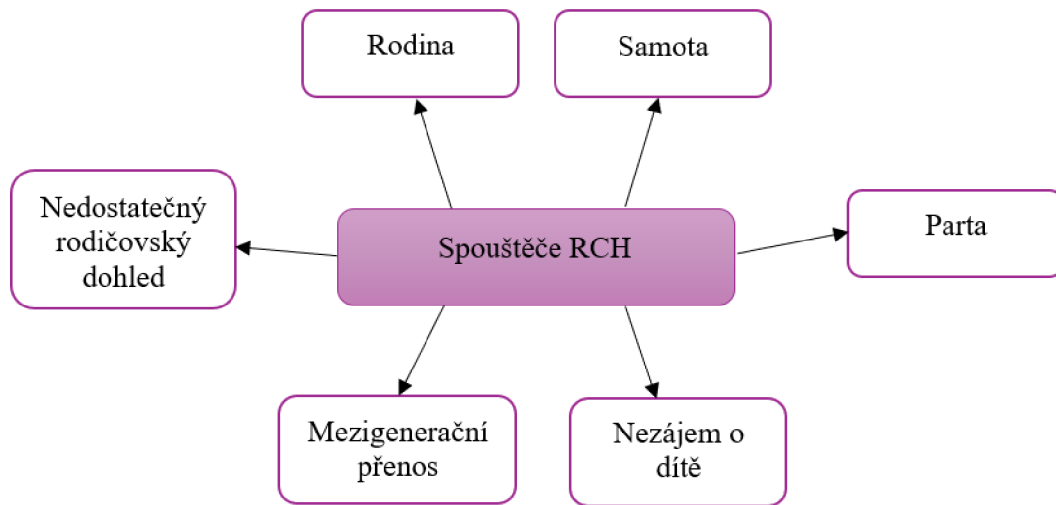

Obrázek 3: Žádost o řešení situace

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Má otázka k této kategorii byla „Kdo vás prvotně kontaktuje s žádostí o řešení situace klienta, který se chová rizikově?“. Všechny osm komunikačních partnerů se shodlo v tom, že je vždy kontaktují přímo rodiče rizikově chovajícího se dítěte, Policie ČR, nebo škola. KP č. 7 odpověděl: „*Záleží na typu situace, pokud policie přistihne nezletilého s alkoholem, tak policie, stejně tak i agresivitu, záškoláctví potom řeší školy. Občas se na nás obrátí rodiče, pokud přestávají zvládat výchovu dítěte.*“ S ním souhlasil i KP č. 1 a dodal: „*Buď to jsou informace anonymní, nebo to někdo přijde oznámit na OSPOD. Taky mohou přijít rodiče, škola anebo Policie ČR, když dojde k nějakému útoku nebo konfliktu a jsou tam nezletilé děti, tak samozřejmě policie má ze zákona povinnost nám to oznámit.*“ Naopak zkušenost KP č. 3 je taková, že samotní rodiče dítěte ho kontaktují jen zřídkakdy. KP č. 5 jako jediný k této otázce zmínil: „*Někdy se stává, že i třeba z nemocnice nám zavolají, že v krvi dítěte třeba našli nějaký návykový látky.*“

Kategorie č. 3

Obrázek 4: Spouštěče rizikového chování

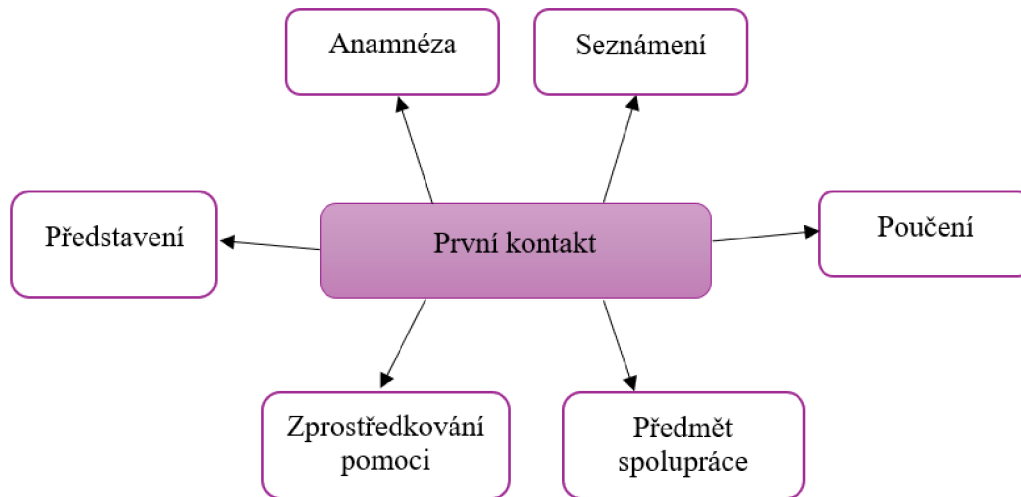
Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Cílem mé třetí otázky bylo zjistit, jaké jsou podle kurátorů pro děti a mládež spouštěče rizikového chování a co je podle nich důvodem, kvůli kterému se děti začínají chovat rizikově. Má otázka zněla „S jakými spouštěči rizikového chování se ve své praxi nejčastěji setkáváte?“.

Většina komunikačních partnerů na tuto otázku odpověděla podobně. Shodli se, že nejčastějšími spouštěči rizikového chování u dětí a mládeže, se kterými pracují, je rodina, vrstevníci či špatná parta přátel. KP č. 2 uvedl tyto další spouštěče: „*Určitě je to nějaká samota dítěte a zanedbání péče rodičema. Dítě potom nerespektuje autority, chytne se špatný party a problém je na světě. Hodně často se mi taky ukazuje, že pokud jsou třeba rodiče závislí, tak to potom řešíme i u dítěte.*“ S čímž souhlasil i KP č. 3, č. 6, č. 7 a č. 8. To, že největším problémem bývá rodinné zázemí, konstatoval i KP č. 1: „*Já bych řekla, že nejčastější spouštěč je rodina, na tom prostě záleží nejvíc, záleží, jak funguje, nebo nefunguje, nebo když se ty rodiče nezajímají, neinformují se, s kým se to dítě stýká, je jim jedno, jestli přijde včas domů a tak. Taky se to může přenášet z generace na generaci.*“ KP č. 4 ještě poukázal na další spouštěče, kterých si ve své praxi všiml: *Můžou to taky být problémy ve škole, s vrstevníky, třeba šikana, záškoláctví, zhoršené klima ve třídě, nepřijetí mezi vrstevníky, nerespektování autorit a tak. Teď zejména v poslední době zaznamenáváme nárůst úzkostně depresivních a jiných psychických poruch u dětí, je tu hodně sebepoškozování, suicidálních tendencí, experimentování s léky a jinými*

omamnými látkami, což taky беру jako jeden ze spouštěčů, protože se to pak s nima třeba i táhne dál.“ Všichni informanti se shodli v tom, že pro každé dítě může být spouštěčem něco jiného, a že mnohdy stačí velmi málo k tomu, aby k rizikovému chování sklouzlo.

Kategorie č. 4

Obrázek 5: První kontakt

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Tato kategorie se skládá z jedné otázky a třech doplňujících otázek. Cílem těchto otázek bylo zjistit, jak vypadá první kontakt s klientem s rizikovým chováním.

Má čtvrtá otázka zněla „Popište, jak vypadá první kontakt s klientem s rizikovým chováním a jeho rodinou.“. Všichni komunikační partneři se shodli, že první kontakt s dítětem bývá hlavně o seznámení, následuje poučení a poté se s klientem začnou bavit, jak budou spolupracovat. KP č. 1 odpověděl: *„Jakmile se dozvíme o tom, že bychom se měli jako kurátoři zajímat o nějaké dítě, tak si ho pozveme k nám na pohovor. Představíme se, kdo jsme, proč jsme tu, že tu nejsme proto, abychom mu nějak ubližovali, ale abychom mu pomohli, aby se nedostal do nějaký horší situace. Pokud se tomu rizikovému chování nevyhýbá, můžeme v rámci poradenské činnosti doporučit nějakou spolupráci s odborníky, s nějakou organizací a podobně.“* S čímž souhlasil i KP č. 5 a č. 4, který uvedl: *„Dítě informujeme o tom, z jakých důvodů bylo pozváno na oddělení, kdo je kurátor pro mládež, co je předmětem naší spolupráce a nastíníme časový rámec jednání.“*

KP č. 6 se svěřil, že se na první kontakt vždy připravuje: *„První kontakt vždy důkladně připravujeme, zvažujeme, kdy a kde, rovněž kdo bude přítomen, zajišťujeme minulost. Zjišťujeme informace o rodině, ze školy, od policie a z našich OSPOD materiálů.“*

Osvědčuje se začít pomalu, najít nějaké pozitivum a až později se dostat k problému. Zvažujeme i to, zda kurátor konkrétního dítěte, bude muž nebo žena. Většinou nechtějí klienti mluvit před rodiči. Osvědčuje se častější kontakt a kontroly např. ve škole.

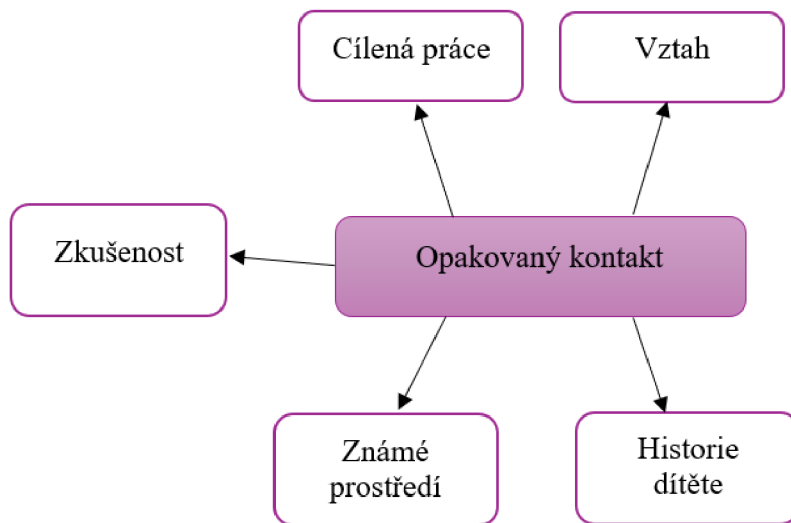
Mé doplňující otázky na kurátory zněly „Jakým způsobem vytváříte bezpečné prostředí?“, dále „Vnímáte nějaké bariéry v komunikaci s klientem?“ a „Vnímáte obecně nějaké postoje těchto klientů ke kurátorům?“.

Bezpečné prostředí každý kurátor vytváří jinak. Všichni ale odpověděli, že nejdůležitější je mít přátelský přístup, mluvit s dítětem otevřeně a naslouchat mu. KP č. 3 k této otázce uvedl: „*Bavím se s dětmi zcela otevřeně, jak se věci mají, co se dá očekávat dále, zajímá mě jejich vlastní názor na věc či skutečnost, která se stala. Snažím se, aby můj tón hlasu nevyzníval odsuzovačně. Občas je potřeba mluvit bez přítomnosti rodiče. To jde na dětech snadno rozpoznat, že před rodičem mluvit nechtějí. Často se stává, že bez jejich přítomnosti řeknou tu skutečnou pravdu.*“ Mluvení s dítětem o samotě zmínil i KP č. 5. KP č. 4 dodal: „*Kladným, empatickým přístupem. Nepoužívám cizí slova a odborné výrazy, jazyk přizpůsobuji rozumovým schopnostem, věku a charakterovým zvláštnostem dítěte.*“ KP č. 2 tuto otázku okomentoval takto: „*Mně osobně pomáhá, že hned na začátku vymezím nějaký časový rámeček.*“

Jako bariéru v komunikaci s klientem šest komunikačních partnerů vnímá rodiče či rodinu dítěte, a to konkrétně KP č. 1, č. 3, č. 4, č. 5, č. 6 a č. 7. Další odpovědi byla mentální výbava dítěte, u KP č. 1 a č. 5. KP č. 4 uvedl: „*Určitě je to aktuální psychický stav dítěte. Potom nespolupracující rodiče, nebo naopak hyperprotektivní rodiče. Další bariéru vnímám v nevhodném prostředí pro důvěrný rozhovor s dítětem (vyzvánějíci telefon, hlasití klienti na chodbě nebo ve vedlejší kanceláři, časové omezení jednání s dítětem, nebo prostorové podmínky, např. troje dveře v kanceláři, 2–3 pracovnice v kanceláři.*“ Pouze KP č. 6 a č. 8 uvedli, že žádné bariéry v komunikaci nevnímají.

Co se týče postojů, tři z mých informantů uvedli, že žádné postoje dětí ke kurátorům nevnímají. KP č. 8 konstatoval: „*Někdy jsou postoje zprvu odmítavé, klienti se bojí neznámého. Je třeba jim vysvětlit, že se jim pokusím pomoci.*“ S negativním postojem souhlasil i KP č. 3. KP č. 4 uvedl, že velmi záleží na daném dítěti: „*Někteří mají spolupracující, přátelský postoj, jiní naopak nespolupracují. Většinou jde ale pouze o chvilkovou záležitost, než pochopí, že jim chceme pomoci.*“ Což uvedl i komunikační partner č. 7.

Kategorie č. 5

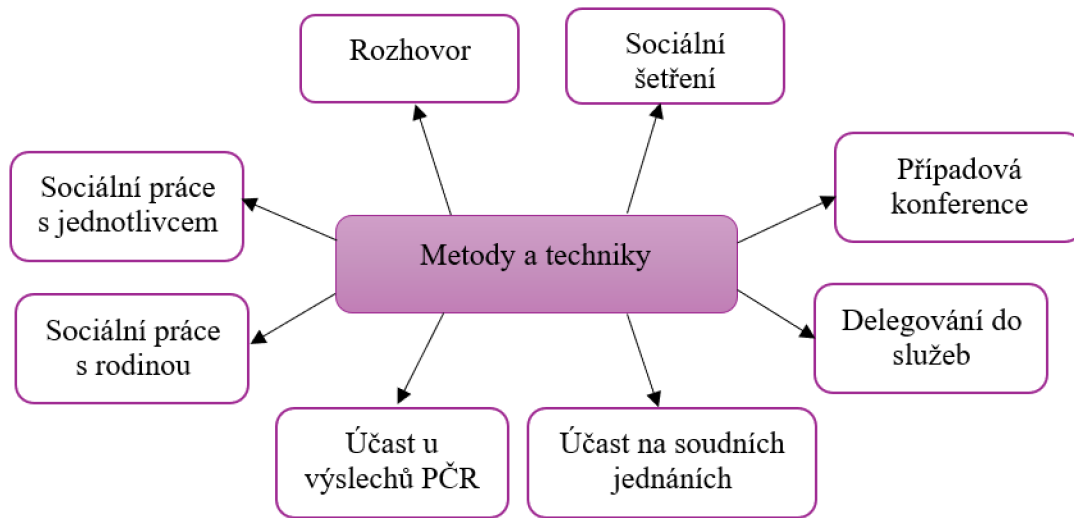

Obrázek 6: Opakovaný kontakt

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Tato kategorie se skládala celkem ze dvou otázek, a to „Je nějaký rozdíl v práci s klientem, který se rizikově chová poprvé, a s klientem, se kterým pracujete opakovaně?“ a „Pokud ano, jaké rozdíly vnímáte?“. Všichni komunikační partneři se jednohlasně shodli, že rozdíl v práci s takovým klientem rozhodně je. KP č. 1, č. 4 a č. 6 uvedli, že pokud s dítětem či mladistvým pracují poprvé, má větší respekt, jelikož jde do neznámého prostředí. KP č. 1 dále vypověděl: „*Poprvé toho mladistvého seznámíme se situací, proč je tu, nějak s ním navážeme kontakt, řekneme, že by se tomu rizikovému chování měl vyhýbat, je to spíš o tom poučení.*“ KP č. 7 se svěřil, že dle něj je klient, který přichází poprvé, více nakloněn ke spolupráci. Naopak při opakované či dlouhodobé spolupráci KP č. 5 a č. 6 odpověděli, že už vědí, co na daného klienta zabírá, jejich práce s nimi je již cílená a mají k sobě vybudovaný vzájemný vztah. KP č. 3 k této otázce uvedl: „*U klientů, které mám v péči dlouhodobě znám jejich historii, rodinu a prostředí, ve kterém žijí. To je velká výhoda oproti klientům, kteří jsou zde u nás poprvé.*“ KP č. 8 nakonec konstatoval: „*Rozdíl s prvoklientem a recidivujícím klientem je ten, že musí cítit, že si z nás nemůže dělat blázný, ale že svá opatření myslíme vážně a budeme důslední v dodržování pravidel, na kterých jsme se dohodli.*“

Kategorie č. 6

Obrázek 7: Metody a techniky

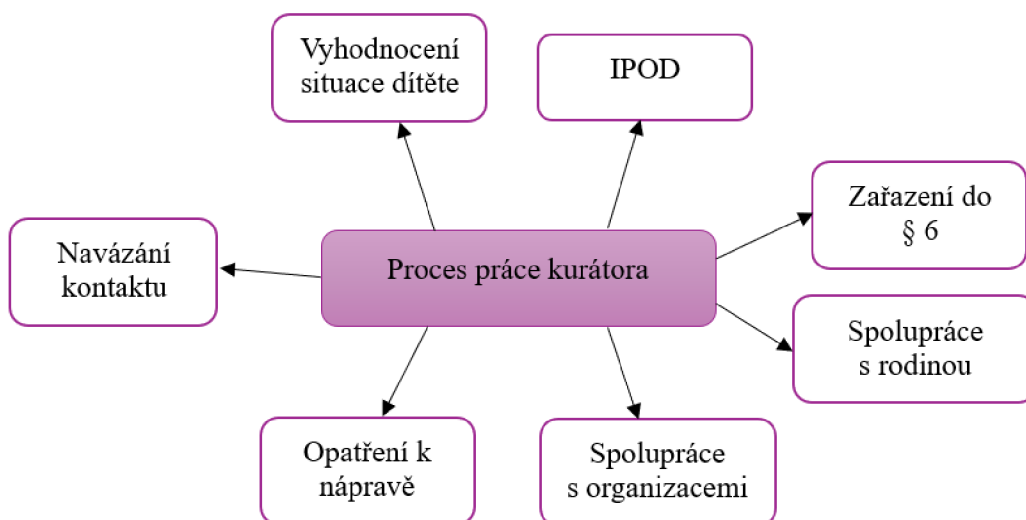
Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Tato kategorie vznikla na základě otázky „Jaké metody a techniky sociální práce používáte při práci s klienty, kteří se chovají rizikově?“. Zde mi komunikační partneři vyjmenovali několik technik a metod, které při své práci používají. Jednoznačně se shodli v tom, že pracují jak se samotným dítětem, tedy jednotlivcem, tak s celou jeho rodinou. Dalším bodem, ve kterém se shodli všichni informanti, byl používání rozhovoru či pohovoru. Ten považuje všech osm komunikačních partnerů za nejvíce fungující metodu. Další technikou, kterou oslovení kurátoři hojně využívají, je sociální šetření, na čemž se shodli KP č. 1, č. 2, č. 4 a č. 5. Poté celkem tři kurátoři pro děti a mládež zmínili častou spolupráci s organizacemi – konkrétně KP č. 2, č. 4 a č. 7. Další tři se shodli v odpovědi, že jsou často účastni u soudních jednání, nebo u výslechů PČR. Byli to komunikační partneři č. 1, č. 2 a č. 4. Následující trojice se sešla v odpovědi, že chodí na výchovné komise do škol. To uvedl KP č. 1, č. 4 a č. 8. Zde uvádím obsáhlou odpověď komunikačního partnera č. 4, který shrnuje: *Já osobně hodně používám rozhovor zaměřený na motivaci ke změně. Taky dělám případové i rodinné konference. Mám ráda ty, kterých se účastní i samotné dítě, obvykle mi to přináší větší užitek, protože se dítě, nebo ten mladistvý, může vyjádřit. Taky chodím do terénu, hodně na šetření, účastním se na výchovných komisích ve škole, taky při výslechu na PČR, nebo u soudního jednání, když zastupuju dítě. Taky hodně spolupracuju s neziskovými organizacema, se střediskem výchovné péče, různými ústavníma zařízeníma a tak.*“

Případové konference používá všech osm komunikační partnerů, tři z nich ale tuto metodu využívají až ve složitějších případech, nebo pokud by dítě mělo být umístěno mimo rodinu. Jde o KP č. 3, č. 6 a č. 7. KP č. 3 jako jediný dodal: „*Případové konference využívám minimálně. Jedná se o metodu, kdy vše předešlé nefungovalo a situace je již tak vážná, že je třeba nastavit řádné mantinely. Případová konference musí vždy proběhnout před umístěním dítěte mimo rodinu.*“

KP č. 2 a č. 3 poukázali na to, že jim velmi záleží na aktivním naslouchání a pozorování celé situace. KP č. 3 odpověděl: „*Dle mého je důležité především pozorování a komunikace s rodinou, především jejich reakce během výchovných pohovorů. Aktivní naslouchání je u pohovorů samozřejmostí.*“

Má doplňující otázka na toto téma zněla „Máte vy konkrétně nějaké vaše originální metody či pomůcky, které vám fungují při vaší práci?“. K tomu se vyjádřil KP č. 1: „*V poslední době jsem využila i jako takové úkoly, třeba aby si mladistvej napsal seznam drog a vyhledal si, jakým způsobem můžou škodit. Nebo opsat si povinnosti žáka, aby to viděl třeba černý na bílém. Je to taková písemná práce, občas to může pomoci.*“ S čímž souhlasil i KP č. 5 a č. 7, kteří také občas využijí písemnou práci na nějaké téma. KP č. 6 dodal: „*Vždy funguje nepodcenit přípravu ani u banálních případů, dál taky postupovat s rozvahou a klidem a vždy být autoritou a pánem situace i nad rodiči.*“ KP č. 8 tuto otázku okomentoval: „*Mám některé své originální metody, které vyplývají z mé předchozí praxe u Policie ČR, ale tyto metody se nedají zobecňovat, protože by je málokdo uměl použít a mohl by způsobit víc škody, jak užitku. Pomůcky nepoužívám, osvědčilo se mi používat příklady a klientům nastiňovat případy z minulosti, které vedly k dobrému výsledku. Dobré je také ukázat klientům, že jste také obyčejný člověk jako oni, a ne jenom nějaký suchý úředník, který je bude mentorovat.*“ Jako poslední se k této otázce vyjádřil KP č. 2, který s lehkým povzdechem uvedl: „*Na začátku své praxe jsem se snažila využívat komunikační bednu a prvky z ní, ale postupem času mě bohužel udolal úřední šiml a na dlouhodobější individuální práci nemám prostor. Čas klienty deleguje do spolupracujících organizací, kterým jsem v případě potřeby k dispozici při definování zakázky ze strany OSPOD.*“

Obrázek 8: Proces práce kurátora

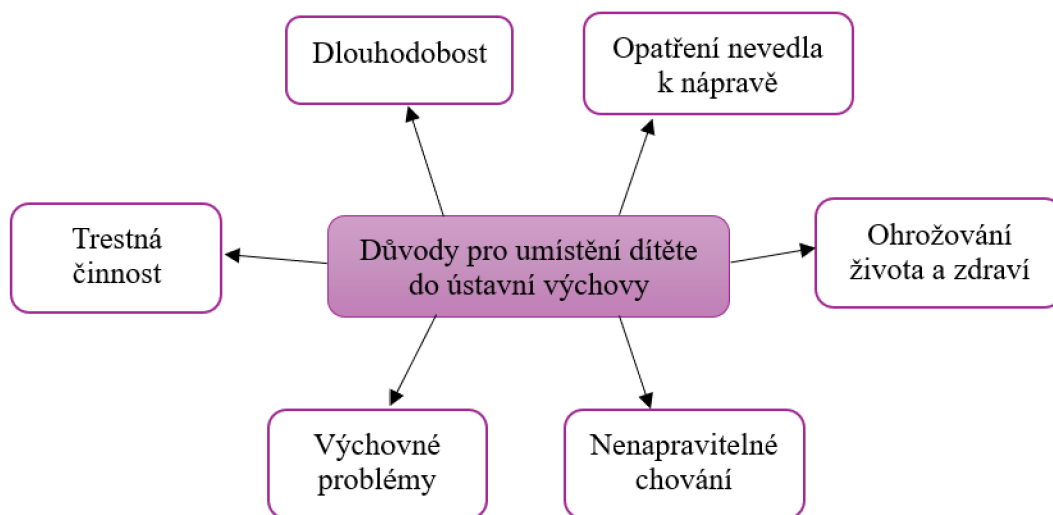
Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Cílem této otázky bylo zjistit, jak funguje celý proces kurátora pro děti a mládež se samotným dítětem, popřípadě s celou rodinou. Má otázka zněla „Popište, jak funguje celý proces práce s klientem a jeho rodinou.“. Všichni komunikační partneři se v této odpovědi shodli, jelikož hodně pracují na základě zákona. KP č. 3 popsal proces takto: „*Záleží na případě. Většinou jde pouze o prvotní záchyty rizikového chování, což s rodinou lze vyřešit na jednom výchovném pohovoru, a poté o nich neslyším. U složitějších případech musím s rodinou komunikovat častěji. Pokud se dítě vyhodnotí dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb. o SPOD jako dítě ohrožené, prochází rodina složitějším procesem vyhodnocování. Následně stanovení IPOD a sledování dalšího vývoje. Často je nutné využívat dalších návazných služeb a spolupracovat s dalšími odborníky.*“ K tomu KP č. 1 dodává: „*Pokud je dítě už zařazeno do §6, vede zahálčivý a nemravný život a tohle, tak se už vede spisová dokumentace, vyhodnocuje se situace dítěte, vytváří se individuální plán a spolupracuje se s rodiči častěji. My můžeme i využívat podle zákona výchovná opatření, jak pro rodiče, tak pro děti. Třeba je můžeme napomenout, můžeme stanovit i dohled. Pokud to neuděláme my, tak to může i udělat soud. Teprve potom, když využijeme všechny možnosti, tak můžeme podat návrh k soudu na dočasné odebrání dítěte z péče rodičů. Ta práce s tou rodinou ale musí mít nějakou poslušnost.*“

Dle zákona č. 359/1999 Sb., je rodina s orgánem sociálně-právní ochrany dětí povinna spolupracovat. Konkrétně je to vymezeno v § 53 odst. 2 a). Zajímalo mě ale, zda se to tak

děje i v praxi. Má doplňující otázka na kurátory zněla „Spolupracuje s vámi rodina dítěte vždy?“. Všichni moji komunikační partneři se shodli, že většinou rodina opravdu spolupracuje. KP č. 6 odpověděl, že občas může být na straně rodičů nějaký problém: „*Při práci s klientem je někdy rodina ten největší problém. Nejvíce problémů monitorujeme u rozvedených partnerů, přehazují odpovědnost jeden na druhého a kurátor je pro ně prudič. Někdy je třeba dostat na naši stranu nejdříve alespoň jednoho z rodičů, abychom mohli na dítě vůbec působit.*“ Stejně tak KP č. 7 uvedl, že rodiče občas odmítají spolupracovat. KP č. 8 doplnil: „*Ne vždy rodina funguje. Často se rodiče tváří, že jsou spolupráci nakloněni, slíbí hory doly, ale nesnaží se pro nápravu udělat nic. Většina rodičů ale spolupracuje. Je třeba jim vysvětlit a zdůraznit, že dítě potřebuje pomoc. Je potřeba používat pozitivní motivaci, což mnoho rodičů nezvládá.*“

Kategorie č. 8

Obrázek 9: Důvody pro umístění dítěte do ústavní výchovy

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

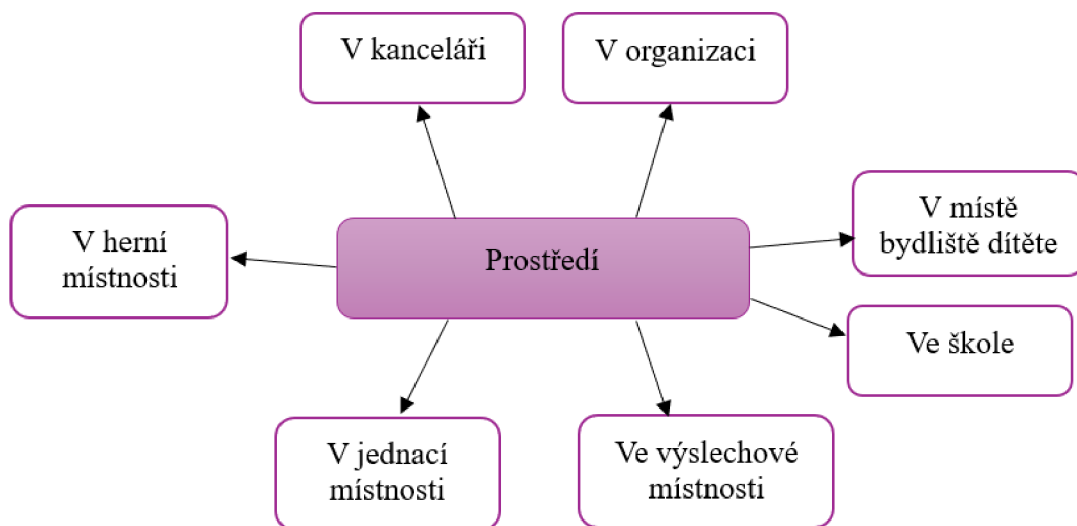
Tato kategorie se skládala ze dvou otázek. Byly to otázky „Bývá rizikové chování důvodem pro odejmutí dítěte z rodiny?“ a „V jakých případech navrhuje u mladistvého ústavní výchovu?“.

Všichni moji komunikační partneři se shodli v tom, že jen rizikové chování nemůže být samostatným důvodem pro odejmutí dítěte z rodiny. Může se však jednat o jeden z důvodů, který k odejmutí přispěje. KP č. 8 to okomentoval: „*Ano, rizikové chování může být důvodem pro odebrání dítěte z rodiny, ale jedná se o výjimečné případy,*

zejména tehdy, když rodiče nezvládnou nastavit dítěti pravidla, protože nemají autoritu a sami měli s výchovou problémy. Potom ale většinou stačí diagnostický pobyt, odkud rodičům přijde „návod“, jak s dítětem pracovat.“ KP č. 6 doplnil: „Nejprve se situace řeší komplexně i s péčí o dítě, odebrání je až to poslední, pokud nehrozí ohrožení na zdraví a na životě.“

Co se týče důvodů pro navrhování ústavní výchovy, všichni komunikační partneři odpovídali podobným způsobem. KP č. 3 vypověděl: „Pokud je rizikové chování dlouhodobé, neměnné, rodina silně nespolupracující, odborné služby nevedly k nápravě, prostředí výchovy je nedostatečné, jedinec nemá žádnou motivaci ke změně a mnoho dalšího.“ O nenapravitelném chování se zmínili i komunikační partneři č. 1 a č. 8. KP č. 8 řekl: „Ústavní výchovu navrhuji jen v případech, kdy není zájem o nápravu ani ze strany rodičů, ani ze strany dítěte a je zřejmé, že pobyt v ústavu je jediná možnost, jak ještě změnit přístup dítěte k životu.“ S ním souhlasil i KP č. 1 a č. 6. KP č. 4 uvedl konkrétní situace, kdy navrhuje ústavní výchovu: „Pokud je dítě ohrožené např. užíváním NL, utíká z domova, páchá trestnou činností, nerespektuje rodičovskou autoritu, ohrožuje život nebo zdraví svoje nebo jiných osob, pohybuje se v rizikovém prostředí a potřebuje stálou kontrolu a pevné vedení.“

Kategorie č. 9

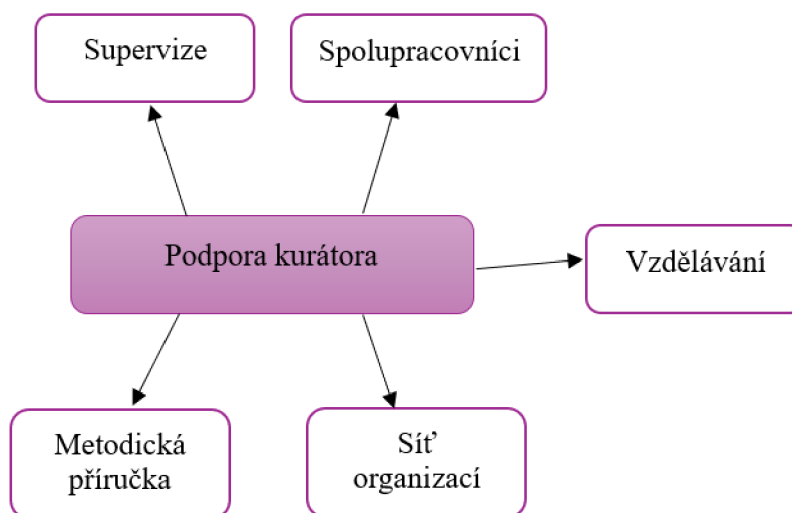
Obrázek 10: Prostředí

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Cílem jedenácté otázky bylo zjistit, kde všude kurátor pro děti a mládež hovoří se svými klienty. Má otázka na komunikační partnery zněla „V jakém prostředí probíhá kontakt s dítětem?“. Všichni komunikační partneři se shodli v tom, že prostředí, ve kterém kurátor pro děti a mládež pracuje, je velmi důležité. Každý komunikační partner mi dále odpověděl, že nejčastěji se svými klienty pracuje ve své kanceláři. KP č. 4 shrnul další možnosti, kde obvykle s mladistvými hovoří. Odpověděl: „*Obvykle s dětma a mládeží mluvím tady v kanceláři na oddělení SPOD, kde jsou dva až tři sociální pracovníci. Taky chodíme do rodin a do škol. Pokud je dítě někde umístěno, tak s ním hovořím tam. Obvykle to je v SVP, v DDÚ, DÚM, DDS, výchovných a v ústavních zařízeních. Taky ještě chodíme na policejní oddělení a k soudům.*“ Dále KP č. 3, č. 6 a č. 7 se shodli, že pokud potřebují jednat s větším počtem lidí, nebo potřebují více soukromí, využívají jednací místnost. Pouze KP č. 3 a č. 5 vypověděli, že občasně navštěvují dítě či mladistvého i v nemocnicích. KP č. 3 ještě k této otázce doplnil: „*Taky ještě máme právo mluvit s dítětem o samotě, a nezáleží na tom, kde je.*“

Vzhledem k tomu, že někteří komunikační partneři odpovídali, že mají společné kanceláře s dalšími sociálními pracovníky z oddělení sociálně-právní ochrany dětí, mě zajímalo, zda to jim samotným či klientům nedělá občas potíže v komunikaci. Komunikační partneři se shodli, že v tom problém nevidí, pokud potřebují více soukromí, mohou s klienty do jiných místností. Čtyři komunikační partneři uvedli, že na oddělení SPOD mají herní místnost vybavenou pro mladší děti, kde v krajních případech také mohou s klienty hovořit, avšak v praxi se to příliš nevyužívá. Tyto odpovědi byly získány od informantů č. 1, č. 3, č. 5 a č. 6. KP č. 5 doplnil: „*My jsme ve dvou v kanceláři, takže buď tam, nebo i v jiné kanceláři kde je volno, nebo máme možnost i tady v herní místnosti, ale to není úplně pro ty starší.*“ Oproti tomu KP č. 1 tuto místnost hodnotil kladně: „*Já tuhle místnost používám docela často, hlavně když přijdou rodiče s menšíma dětma, nebo když je potřeba mluvit s někým o samotě. Protože to tu máme menší a v kanceláři nejsem sama, je to pro mě příjemnější. Myslím si, že ani pubertákům to nějak nevadí, že támhle je pár hraček*“. Naopak čtyři komunikační partneři odpověděli, že tuto místnost buďto vůbec nevyužívají, nebo ji na svém oddělení nemají.

Kategorie č. 10

Obrázek 11: Podpora kurátora

Zdroj: Vlastní výzkum, 2024

Tato kategorie se skládá celkem z osmi otázek. Cílem těchto otázek bylo zjistit, co konkrétně pomáhá kurátorům v jejich práci, zda jejich práci něco usnadňuje či kdo nebo co kurátora podporuje. Většina těchto otázek byla uzavřených.

Otázka č. 12 zněla „Absolvujete v rámci povinného vzdělávání sociálních pracovníků nějaké specializované kurzy/školení, které byly určeny přímo pro kurátory pro děti a mládež?“. Všechny osm komunikačních partnerů uvedlo, že se účastní několika školení ročně určených pro kurátory pro děti a mládež. KP č. 6 uvedl: „*Absolvujeme povinné vzdělávání v rámci standardů SPOD, minimálně šest školení ročně.*“ S tím souhlasil i KP č. 8 a doplnil: „*V rámci povinného vzdělávání se každoročně několikrát účastním různých kurzů a školení. Všechny jsou zaměřeny na témata, která mají souvislost s prací kurátora. Tyto kurzy mě zdokonalují v různých technikách práce s klientem, rozšiřují znalosti o různých možnostech a právním rámci naší práce.*“ KP č. 4 doplnil, jaká školení si jako kurátor vybírá: „*Školení bývají prostorem pro setkání kurátorů z jiných krajů. Sdílení praxe s ostatními kurátory je inspirující a povzbuzující. Vybírám si školení zaměřená na práva dětí – např. Právní aspekty definice ohroženého dítěte, Práva a povinnosti dítěte, rodičů, OSPOD a zařízení při nařízení ústavní výchovy, Právní aspekty užívání drog, alkoholu a omamných látek u dětí a mladistvých, Aplikace Úmluvy o právech dítěte v praxi, postavení dítěte v řízení ve věcech provinění a činů jinak trestných, Právní opatření na ochranu dětí, Praktické a právní aspekty řešení poruch chování u dětí a*

mladistvých. Také existují školení zabývající se konkrétními poruchami chování, např. Práce s klienty ohroženými patologickým hráčstvím a jinými nelátkovými závislostmi, Nejčastější omyly ve výchově dětí, Jak klienty správně odhadnout a přesvědčit, Řešení konfliktů v praxi sociální práce a další. “

Na otázku č. 13 „Považujete vy osobně supervize za užitečné?“ odpovědělo šest komunikačních partnerů, že jim supervize pomáhají. Z toho dva uvedli, že mají pouze intervize, které považují za pomáhající. KP č. 8 vypověděl: „*Supervize si u nás děláme sami. Vzhledem k tomu, že každý z kolegů má jiné metody, zkušenosti a v předchozím zaměstnání se mnozí věnovali úplně jiné problematice, máme nadhled a při konzultacích hledáme pro dítě a rodinu nejlepší řešení.*“ Naopak dva informanti sdělili, že pro ně osobně supervize přínosné nejsou. KP č. 1 řekl: „*Pro mě asi moc ne. Samozřejmě nad něčím přemýšlím, ale není to tak často, snažím se si tu práci nebrat domů, jak se říká. Lepší je pro mě se hned o něčem bavit s kolegy, nebo třeba zavolat do většího města pro radu.*“ KP č. 3 k tomu dodal: „*Supervizi máme 6x do roka. Mně to osobně nepomáhá. Je to pro mne, bohužel, nutná povinnost stanovená zákonem. Nicméně v předešlém zaměstnání v sociální oblasti jsem ji velice vítal a byla mi užitečná.*“

V odpovědi na otázku č. 14 „Vyměňujete si zkušenosti s kolegy?“ se třináct informantů shodlo na odpovědi, a to, že vyměňují. Většina komunikačních partnerů sdílení případů s kolegy považuje za velmi důležité a odpověděla, že o svých případech hovoří s kolegy často a pravidelně. Konkrétně to byli KP č. 1, č. 4, č. 5, č. 6 a č. 7. KP č. 6 uvedl: „*Ano, vždy při poradách a po každém zajímavém případě. Učíme se navzájem, každý případ je jiný. Také si vyměňuji zkušenosti s kolegy v rámci krajských a celostátních porad.*“ KP č. 3 dodal: „*Na našem odboru se jedná spíše o neoficiální povinnost. Za každým vážnějším krokem nestojím pouze já, ale i názory mnohem zkušenějších kolegů. Těto spolupráce si velice vážím.*“

Otázka č. 15 zněla „Využíváte při své práci metodickou příručku pro kurátory pro děti a mládež?“. Pět komunikačních partnerů uvedlo, že metodickou příručku pro kurátory pro děti a mládež vydanou MPSV v roce 2016 nepoužívají. KP č. 2 k tomu uvedl: „*Využívala jsem ji po nástupu, ale nezdála se mi úplně srozumitelná, nyní již nepoužívám.*“ KP č. 3 souhlasil a vypověděl: „*Nevyužívám. Je napsána velmi obecně, do praxe bych potřeboval podrobnější a přehlednější.*“ Naopak tři komunikační partneři metodickou příručku využívají, především k zaškolování nových pracovníků nebo při složitějších případech. KP č. 1 odpověděl: „*Ano, pročetla jsem ji spíš zběžně, někdy když potřebuju, tak se do ní*

podívám určitě. Pro lidi, co začínají, si myslím, že je dobrá. A i pro nás jsou tam body, kterých se chytáme.“

Na otázku „Máte nějaký příklad dobré praxe ze zahraničí?“ odpověděli všichni shodně, že nemají. KP č. 8 k této otázce uvedl: „*Žádný dobrý příklad dobré praxe ze zahraničí nemám a ani se po nich nepídím, musím pracovat v našem právním rámci a s českou mentalitou.“*

Otázka č. 17 měla za úkol zjistit, zda „Je něco, co by Vám pomohlo při vaší práci kurátora pro děti a mládež?“. Na tuto otázku se mi dostávalo rozmanitých odpovědí. Čtyři kurátoři se však shodli v tom, že by bylo potřeba více zařízení pro děti. KP č. 4 odpověděl: „*Výchovných problémů u dětí narůstá, bylo by ideální, kdyby nás bylo více a samozřejmě by pomohla systémová změna. Nemáme děti kam umístit, takže určitě zvýšit kapacity ústavních zařízení nebo postavit zařízení nová.“* S čímž souhlasí i KP č. 1, č. 2 a č. 6. K této otázce se vyjádřil KP č. 3 takto: „*Řekl bych, že nejtěžší jsou ty začátky, kdy po vystudování školy člověk není na tuhle práci hned připraven. Vše se musí jako u každé jiné práce zjistit až konkrétní praxí. Člověk se musí několikrát „spálit“ a udělat si ostudu, aby zjistil, jak se jaká věc řeší, co fungovalo, co absolutně nefungovalo. Pomohla by mi asi nějaká příručka s konkrétními případy a následného řešení, kde bych si mohl brát inspiraci.“* KP č. 5 a č. 6 uvedli, že by jim pomohlo, kdyby měli více pravomocí, KP č. 7 je doplnil, že podle něj by mu pomohly kvalitnější zákony. KP č. 8 dodal: „*Nejen mně, ale všem kurátorům by prospěl úbytek byrokracie, aby bylo více času na práci s klientem. V poslední době jsou na vedoucích místech od MPSV po krajské úřady teoretici, kteří nikdy tuto práci nedělali, ale přesní ví, jak má co probíhat a zejména jaký papír má být na co napsán. Při kontrolách se pak nesoustředí na to, zda byly učiněny všechny kroky vedoucí ke kladnému výsledku, ale na to, jestli jsou v pořádku papíry.“*

Na otázku „Máte vytvořenou funkční síť spolupracujících organizací, které aktivně využíváte?“ všech osm komunikačních partnerů odpovědělo, že mají vytvořenou funkční síť organizací, se kterými spolupracují. KP č. 3 shrnul: „*Máme kolem sebe různé sociální služby, se kterými máme dobré vztahy a široce je využíváme. Jsou to naše prodloužené ruce. Nejvíce využíváme SAS.“* KP č. 8 dodal: „*Síť spolupracujících organizací máme, ale je to složité, protože jsme od většiny organizací daleko.“*

Má doplňující otázka na základě odpovědí na předešlou otázku zněla „Chybí dle vás nějaké zařízení pro děti a mládež v Jihočeském kraji?“. Na tuto otázku odpověděli všichni

komunikační partneři shodně, a to tak, že rozhodně zařízení chybí. KP č. 3 vypověděl: *„Ne. Vždy bude něco chybět. Jak po celé ČR, tak v Jihočeském kraji je přeplněná ústavní výchova. Aktuálně v DDÚ Homole je dvojciferné číslo na rezervování míst. Taky je málo dětské psychiatrie.“* S ním souhlasí i KP č. 6 a dodává: *„Ne, nejsou, chybí výchovné ústavy, dětské domovy se školou, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a zařízení pro EPCHO, víte co tím myslím, extrémní poruchy chování.“* Dle KP č. 2 chybí: *„Chybí zařízení pro klienty na hraně psychiatrie a výchovných problémů, vzdělávací instituce s dětmi se závažnými výchovnými problémy.“*

7 Diskuse

V rámci bakalářské práce jsem se zabývala profesí kurátora pro děti a mládež a jeho klienty s rizikovým chováním, a případnými odlišnostmi v práci s nimi. Zajímalo mě totiž, zda jsou dané nějaké přesné postupy, jak by měl kurátor pracovat s konkrétním druhem rizikového chování.

Dle zjištěných údajů vyplývajících z výzkumu se ukázalo, že nejčastěji kurátoři pro děti a mládež pracují s dětmi a mládeží, které chodí za školu. V tom se shodli s Martínkem (2015), který uvedl, že záškoláctví je nejčastější porucha chování u adolescentů. Dále bylo zjištěno, že jediný jasný scénář, který komunikační partneři zmínili, bylo řešení právě zmíněného záškoláctví, které je uvedeno v zákoně č. 561/2004 Sb. Výzkum ukázal, že kurátoři vnímají různé typy záškoláctví. Obvykle se dítě záškolákem stane bez vědomí rodičů, avšak jsou i případy, kdy dítě za školu chodí s vědomím rodičů, kteří mu záškoláctví omlouvají. Což se opět shoduje s poznatky Martínka (2015), ale také to potvrzuje i Kyriacou (2005). Oba autoři rozdělují záškoláctví podobně, a to na záškoláctví bez vědomí rodičů, a na záškoláctví s vědomím rodičů. Nepotvrdila se však jiná shoda v postupu. Osobně si myslím, že odlišností v práci s dětmi a mládeží s různým druhem rizikového chování je mnoho. Vždy je třeba pracovat s dítětem či mladistvým individuálně a dle jeho aktuální situace a situace celé rodiny. Tento můj názor mi potvrdil ne jeden informant. Prakticky každý z nich uvedl, že závisí na konkrétním dítěti, na tom, co ho do konkrétní situace přivedlo a na tom, jak se svou situací naloží. Bozzini et al. (2021) ve své studii uvedl, že předzvěsti rizikového chování, a tedy tím i možné spouštěče, jsou dle něj škola, vrstevníci a rodinné vzorce. Jeho tvrzení se shoduje s odpověďmi mých komunikačních partnerů. Dle mého výzkumu jsou nejčastějšími spouštěči rizikového chování rodina, nedostatečný rodičovský dohled, vrstevnická parta, samota a přenos z generace na generaci.

Jak bylo již zmíněno, velmi důležité v kontextu kurately pro děti a mládež je práce s celou rodinou. Moji komunikační partneři často zmiňovali, že převážně pracují s rodinami s mnoha problémy. Co je ale zajímavé, několik z nich vypovědělo, že se stále častěji setkávají s rodiči, kteří své dítě chrání, i když prokazatelně něco provedlo. Dle Rodné (2020) se tato výchova nazývá hyperprotektivní a spočívá v nadměrném, až nepřiměřeném hlídání a chránění dítěte před okolním světem, před selháním a před nepříjemnými situacemi. Můj komunikační partner k tomu vypověděl, že někteří rodiče

své dítě brání až nepřiměřeným způsobem a nechťejí si připustit, že právě jejich dítě má výchovné problémy. Myslím, že tato hyperprotektivní výchova se bude objevovat u rodičů stále častěji, jelikož mohou mít pocit, že svět je pro dítě čím dál nebezpečnější a musejí své dítě chránit více, než je nutno.

Má další otázka směřovala k tomu, zda bývá rizikové chování dítěte důvodem pro umístění dítěte či mladistvého do ústavní výchovy. Moji komunikační partneři se shodli v tom, že jen rizikové chování nemůže být samostatným důvodem pro odejmutí dítěte z rodiny. Setkala jsem se ale i s odpovědí, která mě poměrně zaskočila. Výzkum ukázal, že se kurátoři potkávají i s tím, že rodiče často nezvládnutou rodičovskou odpovědnost chtějí přehodit na stát, a to tím, že kurátorovi sdělí, že chtějí dítě umístit do ústavní výchovy. V takovém případě ale nemá kurátor moc možností posílit rodičovské kompetence, například povinnou návštěvou vzdělávacího kurzu. Jedním takovým kurzem je kurz Silní rodiče – Silné děti®, kdy hlavním tématem je právě zmíněný rozvoj rodičovských kompetencí. Problematikou ústavní výchovy se ve své práci zabývají autorky Gaschová (2021) a Zdražilová (2022), které ve svých výzkumech zjišťují převažující důvody pro umístění dítěte do ústavní výchovy. Z jejich výzkumů vyplynulo, že jedním z hlavních důvodů je nedostatečná rodičovská kompetence, kdy jde převážně o sociálně slabší rodiny, které nezvládají výchovu dítěte. Dále je to rizikové chování dětí a mládeže, závažné výchovné problémy, nebo případy, kdy je výchova vážně narušena, což se shoduje s mým výzkumem.

Nikde v zákoně č. 359/1999 Sb. není ukotveno, jak konkrétně pracovat s jednotlivými druhy rizikového chování objevujících se u dětí a mládeže. Několik návodů, jak pracovat s konkrétní situací dítěte či mladistvého je popsáno v Metodické příručce pro kurátory pro děti a mládež (2016), kterou vydalo MPSV. Jsou zde obecně popsány specifika práce kurátora pro děti a mládež v některých situacích ohrožení dítěte. Tyto situace jsou například o dětech, které zanedbávají školní docházku, děti v ústavní péči, děti dopouštějící se protiprávní činnosti, děti ve výkonu trestu odnětí svobody a také děti, které užívají návykové látky. Na tuto myšlenku mě přivedl můj komunikační partner, který při rozhovoru vypověděl, že Metodickou příručku pro kurátory moc nepoužívá, jelikož je dle něj příliš obecná. Ve výzkumu uvedl, že by mu v praxi pomohla příručka s konkrétními případy, kde by bylo i následné řešení situace. S tím souhlasili i ostatní komunikační partneři a uvedli, že jim v jejich práci pomáhá sdílení různých kazuistik s ostatními kolegy kurátory. K této problematice se vztahuje i mnoho Metodických

doporučení od MŠMT (2010), kde naopak nalezneme poměrně detailní popis, jak se má například učitel zachovat, pokud si nějakého rizikového chování všimne. Tyto pokyny jsou převážně určeny pro školní zařízení, jelikož škola bývá prvním místem, kde se rizikové chování odhalí (MŠMT, 2010). S tím se shodli i moji komunikační partneři, kteří odpovídali na otázku o prvním kontaktování kurátora. Vždy to byla škola, poté Policie ČR, nebo samotní rodiče dítěte či mladistvého. Podle mého názoru nejvíce záleží na samotné osobnosti kurátora, na jeho praxi a životních zkušenostech. Tento názor jsem si mohla ověřit i v rámci výzkumu této práce.

Ve výzkumu mě dále zajímalo, jakým způsobem kurátor pro děti a mládež pracuje. To je naopak v zákoně SPOD uvedeno velmi jasně. Obecní úřad s rozšířenou působností je totiž povinen pravidelně posuzovat situaci dítěte a vytvářet její vyhodnocení. Poté, pokud je dítě zařazeno do § 6 ZSPOD, vytváří sociální pracovník Individuální plán ochrany dítěte. To zmínil každý informant. Prchalová (2022) ve své práci uvádí, že kurátorům přijde vyhodnocování velmi zdlouhavé a zdržující a dle jejího výzkumu jej kurátoři hodnotí spíše záporně. S tím jsem se ve svém výzkumu nesetkala, avšak ze zkušenosti z předešlé praxe vím, že tyto dokumenty jsou dosti obsáhlé, zvláště při dlouhodobé spolupráci s dítětem a celou rodinou.

Další odpovědi mých komunikačních partnerů se shodovali s poznatky z teoretické části. Vztah jak s dítětem, tak s celou rodinou sociální pracovník nejčastěji navazuje a buduje pomocí rozhovoru. (Forrester et al., 2019). Nejčastější odpovědí na metodu a techniku, kterou kurátoři pro děti a mládež používají, byla případová konference. Jeden informant se zmínil o tom, že velmi rád na tyto případové konference zve i dítě samotné, což se shoduje s Pazlarovou (2013) a Bechyňovou (2012), které jsou toho názoru, že právě účast dítěte je velmi vítaná. Další důležitou součástí práce kurátora je komunikování s dítětem či mladistvým o samotě. I přítomnost dalších osob může zapříčinit změnu v klientově naladění k otevřené komunikaci (Kappl, Kučírek, 2013), což tvrdil i nejméně můj komunikační partner.

Ve výzkumu se také potvrdilo, že kurátoři pro děti a mládež spolupracují s mnoha subjekty, jak naznačuje schéma, vytvořené dle Analýzy sítě služeb pro práci s rodinami a dětmi od MPSV (2014). Informanti ve svých odpovědích zmínili, že spolupracují se školami, s Policií ČR, se soudy, s nemocnicemi, s jinými kurátory pro děti a mládež, se střediskem výchovné péče, se sociálními službami jako je například SAS, nebo NZDM a

také se zařízeními sloužící k výkonu ústavní a ochranné výchovy. Překvapující pro mě bylo, že se také všichni shodli na tom, že většina těchto zařízení a služeb v Jihočeském kraji chybí, nebo nemají dostatečnou kapacitu. KP č. 3 k tomu vypověděl, že dle něj vždy bude něco chybět, a to jak v Jihočeském kraji, tak v celé České republice. Dle něj je přeplněná ústavní výchova. Uvedl, že ve stávajících zařízeních bývá až dvouciferné číslo na rezervování míst. Také je málo dětské psychiatrie, s čímž souhlasili i další komunikační partneři. Dle nich je málo výchovných ústavů, dětských domovů se školou, zařízení pro EPCHO, zařízení pro klienty na hraně psychiatrie a výchovných problémů, nebo třeba vzdělávací instituce pro děti se závažnými výchovnými problémy. Osobně si myslím, že potřeba těchto zařízení stále stoupá a nebude tomu jinak ani v budoucnu. Většina kurátorů mi potvrdila mou domněnku. Pokud dítě vyžaduje odbornou pomoc, je potřeba, aby ji dostalo co nejdříve, což je kvůli nedostatečným kapacitám či chybějícím zařízením takřka nemožné.

Lze závěrem konstatovat, že práce kurátora pro děti a mládež je složitá, multioborová záležitost. Jde o velmi psychicky náročné a současně velmi smysluplné povolání. Je třeba používat sebeočistné metody relaxace, aby se tak předcházelo syndromu vyhoření.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo popsat sociální práci kurátora pro děti a mládež s jeho klienty, se zaměřením na rizikové chování dětí a mládeže a případné odlišnosti v práci s nimi. Pro realizaci výzkumné části bakalářské práce a naplnění tohoto cíle byl využit kvalitativní typ výzkumu, který proběhl za pomoci kvalitativní výzkumné strategie. Dále byla použita metoda dotazování, jako technika sběru dat byl využit polostrukturovaný rozhovor. Dalším postupem při vyhodnocování dat bylo otevřené kódování v podtextu realizovaného rozhovoru. Výběrový soubor byl tvořen osmi kurátory pro děti a mládež z osmi různých obcí s rozšířenou působností.

V souladu s cílem práce byly stanoveny dvě výzkumné otázky. První z nich byla „S jakým typem rizikového chování kurátor pro děti a mládež pracuje nejčastěji?“. Z výzkumu vyplynulo, že momentálně se nejčastěji kurátoři pro děti a mládež zabývají záškoláctvím, dále je to užívání návykových látek, trestná činnost a přestupky, nerespektování autorit a obecně výchovné problémy dětí. V naprosté většině případů jde o kombinaci různých druhů rizikového chování.

Druhá výzkumná otázka zněla „Jakým způsobem pracuje kurátor s dětmi a mládeží?“. Kurátoři pro děti a mládež pracují především individuálně na každém jednotlivém případě, řídí se zákony a snaží se všemi dostupnými prostředky dítěti i jeho rodině pomoci. Snaží se s dítětem či mladistvým navázat vztah a posouvat do správným směrem. Využívají při tom různých organizací, se kterými spolupracují na zlepšení situace. Těchto organizací je při tom pořád pomálu, což začíná být velkým problémem zejména při umístování dětí mimo rodinu.

Přínos této bakalářské práce spatřuji v tom, že poukazuje na náročnost profese kurátora pro děti a mládež, na proces práce s dětmi a mládeží s rizikovým chováním i s celou rodinou, také na efektivní metody práce s rodinami, dále poukazuje na jednotlivé druhy rizikového chování, se kterými kurátor pro děti a mládež pracuje, a vyjadřuje názor kurátorů na umístování dětí a mládeže do ústavní výchovy a současně na její nedostatek a přeplněnost. Práce může být užitečná jako materiál pro začínající kurátory pro děti a mládež, také jako studijní materiál pro studenty pomáhajících profesí či jako podklad ucelených informací o této problematice. Současně poukazuje na nedostatečné kapacity v ústavních zařízeních, a tedy může sloužit jako podklad pro návrhy navýšení těchto

kapacit, popřípadě pro vystavění nových zařízení pro děti a mládež s rizikovým chováním.

Na závěr bych chtěla zmínit, že práce kurátora pro děti a mládež není vůbec jednoduchá. Velmi záleží na konkrétním kurátorovi a jeho osobním nastavením, a také na konkrétním klientovi a jeho okolí. Proto patří kurátorům pro děti a mládež, kteří se zúčastnili výzkumu, velké poděkování za to, jakým způsobem a s jakou láskou vykonávají svou práci a že snaží pomáhat všem dětem, které se chovají rizikově.

Seznam literatury a zdrojů

1. BECHYŇOVÁ, V., 2012. *Případové konference*. Praha: Portál. 160 s. ISBN 987-80-262-0181-6.
2. BOZZINI, A.B., BAUER, A., MARUYAMA, J., SIMOES, R., MATIJASEVICH, A., 2021. *Factors associated with risk behaviors in adolescence: a systematic review: a systematic review*. Brazilian journal of psychiatry. 210-221. doi: 10.1590/1516-4446-2019-0835.
3. ČÁP, D., 2014. Šikana ve školní třídě. In: KABÍČEK, P. et al. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, s. 151-161. ISBN 978-80-7387-793-4.
4. ELLIOTT, J., PLACE, M., 2002. *Dítě v nesnázích, prevence, příčiny, terapie*. Praha: Grada. 206 s. ISBN 80-247-0182-0.
5. FIELDOVÁ, E. M., 2009. *Jak se bránit šikaně*. Praha: Ikar. 311 s. ISBN 978-80-249-1176-2.
6. FISCHER, S., ŠKODA, J., 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2. vydání. Praha: Grada. 232 s. ISBN 978-80-247-5046-0.
7. FORRESTER, D., WESTLAKE, D., KILLIAN, M. et al., 2019. *What Is the Relationship between Worker Skills and Outcomes for Families in Child and Family Social Work?* The British Journal of Social Work. 49(8), 2148-2167, doi: <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcy126>
8. GASCHOVÁ, S., 2021. *Převažující důvody umístění dítěte do ústavní výchovy*. Praha. Bakalářská práce. ETF UK.
9. HAMANOVÁ, J., 2014. Rizikové chování dospívajících v sexuální oblasti. In: KABÍČEK, P. et al. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, s. 236-249. ISBN 978-80-7387-793-4.
10. HAVRÁNKOVÁ, O., 2013. Případová práce. In: MATOUŠEK, O. et al. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vydání. Praha: Portál, s. 67-81. ISBN 978-80-262-0213-4.
11. IMRÍŠKOVÁ, R., 2015. Rizikové chování. In: MORAVCOVÁ, E. et al. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Praha: Triton, s. 46-63. ISBN 978-80-7387-860-3.

12. KABÍČEK, P., 2014. Stadia cesty do závislosti. In: KABÍČEK, P. et al. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, s. 49-55. ISBN 978-80-7387-793-4.
13. KABÍČEK, P., 2014. Rizikové chování v oblasti pohybového režimu. In: KABÍČEK, P. et al. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, s. 329-332. ISBN 978-80-7387-793-4.
14. KAPPL, M., KUČÍREK, J., 2013. Vedení rozhovoru. In: MATOUŠEK, O. et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, s. 268–270. ISBN 978-80-262-0366-7.
15. KŘÍŽOVÁ, I., 2021. *Závislosti: pro psychologické obory*. Praha: Grada. 280 s. ISBN 978-80-271-1754-3.
16. KUMAR, V. L., GOLDSTEIN, M. A., 2020. *Cyberbullying and Adolescents*. *Current pediatrics reports*, 8(3), 86–92. <https://doi.org/10.1007/s40124-020-00217-6>.
17. KYRIACOU, C., 2005. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál. 152 s. ISBN 80-7178-945-3.
18. LIN, W.H., LIU, C.H., YI, C.C., 2020. *Exposure to sexually explicit media in early adolescence is related to risky sexual behavior in emerging adulthood*. *Plos one*. DOI: 10.1371/journal.pone.0230242.
19. MARTÍNEK, Z., 2015. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2. vydání. Praha: Grada. 190 s. ISBN 978-80-247-5309-6.
20. MATOUŠEK, O., 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
21. MATOUŠEK, O., 2013. Případová práce. In: MATOUŠEK, O. et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, s. 262-263. ISBN 978-80-262-0366-7.
22. MATOUŠEK, O., 2013. Sociální práce s rodinou. In: MATOUŠEK, O. et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, s. 302-304. ISBN 978-80-262-0366-7.
23. MATOUŠEK, O., 2013. Rodinné skupinové konference. In: MATOUŠEK, O. et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, s. 305-306. ISBN 978-80-262-0366-7.
24. MIOVSKÝ, M., 2015. Definice hlavních typů rizikového chování, na které se ve školské prevenci zaměřujeme. In: MIOVSKÝ, M. et al. *Prevence rizikového*

- chování ve školství*. 2. vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, s.113-116. ISBN 978-80-7422-392-1.
25. MIOVSKÝ, M., 2015. Rizikové sporty a doprava. In: MIOVSKÝ, M. et al. *Programy a intervence školské prevence rizikového chování ve praxi*. 2. vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, s. 60. ISBN 978-80-7422-394-5.
26. MKN-10, 2022. *Mezinárodní klasifikace nemocí: Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů*. [online]. Praha: ÚZIS ČR [cit. 2023-11-10]. ISBN: 978-80-904259-0-3. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>
27. MPSV, 2014. *Analýza sítě služeb pro práci s rodinami a dětmi*. SocioFactor s.r.o. [cit. 2024-04-11]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Analyza_rodina_2.pdf/bbd2ad5c-cca8-a2d4-5bd6-05a4d69bf83c
28. MPSV, 2016. *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež*. [online]. Praha: MPSV [cit. 2022-12-9]. Dostupné z: <http://vyzkum-mladez.nidv.cz/zprava/1525117926.pdf>
29. MPSV, 2019. *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany*. [online]. Praha: MPSV [cit. 2023-12-7]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/legislativa-a-system-socialne-pravni-ochrany>
30. MŠMT, 2010. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování*. [online]. Praha: MŠMT [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>
31. MŠMT, 2010. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, příloha č. 2 – Rizikové chování v dopravě*. [online]. Praha: MŠMT [cit. 2023-11-7]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>
32. MŠMT, 2010. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, příloha č. 6 – Školní šikana*. [online]. Praha: MŠMT [cit. 2023-11-7]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>
33. MŠMT, 2010. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, příloha č. 10 – Vandalismus*. [online]. Praha: MŠMT [cit. 2023-

- 11-17]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>
34. MŠMT, 2010. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, příloha č. 11 - Záškoláctví*. [online]. Praha: MŠMT [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>
35. MŠMT, 2010. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, příloha č. 18 – Rizikové sexuální chování*. [online]. Praha: MŠMT [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>
36. NEŠPOR, K., 2011. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. 4. vydání. Praha: Portál. 176 s. ISBN 978-80-7367-908-8.
37. PAPEŽOVÁ, H., 2014. Rizikové chování v oblasti stravování. In: KABÍČEK, P. et al. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, s. 315-327. ISBN 978-80-7387-793-4.
38. PAZLAROVÁ, H., 2013. Případová konference. In: MATOUŠEK, O. et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, s. 270–272. ISBN 978-80-262-0366-7.
39. PAZLAROVÁ, H., 2013. Sociálně-právní ochrana dětí. In: MATOUŠEK, O. et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, s. 459–460. ISBN 978-80-262-0366-7.
40. PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R., 2012. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada. 193 s. ISBN 978-80-247-4317-2.
41. PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R., 2022. *Data o dětech: sociálně-právní ochrana dětí v České republice v datech*. Praha: Grada. 472 s. ISBN 978-80-271-1338-5.
42. PRCHALOVÁ, T., 2022. *Sociální práce kurátora pro děti a mládež se zaměřením na rizikové chování dětí a mládeže*. České Budějovice. Bakalářská práce. ZSF JU.
43. RÁCZ, A., BOGÁCS, E., 2019. Towards an Integrative and Inclusive Child Protection Practice. *Investigaciones Regionales – Journal of Regional Research*, 44(2), s. 153. doi: <https://www.redalyc.org/journal/289/28962494010/28962494010.pdf>
44. RODNÁ, K., 2020. *Psychologie: Dusivý život v bavlnce* [online]. Praha: Portál [cit. 2024-04-12]. Dostupné z:

<https://nakladatelstvi.portal.cz/casopisy/psychologie-dnes/99876/dusivy-zivot-v-bavlne>

45. SANDOVAL, A., PRAŠKO, J., OCISKOVÁ, M., KAMARÁDOVÁ, D., JELENOVÁ, D., LÁTALOVÁ, K., 2014. Šikana v dětství jako predisponující faktor pro psychické problémy v dospělosti. *Česká a slovenská psychiatrie*. 110(6), 317–325. ISSN 1212-0383.
46. SEJČOVÁ, L., 2021. *Šikanovanie a kyberšikanovanie v škole*. Univerzita Komenského v Bratislave. 219 s. ISBN 978-80-223-5157-7.
47. SIVOK, R., 2022. Primárna prevencia, ako významná súčasť v sociálnej práci s rodinou. In: ŽIAKOVÁ, E., ŠEĎO, T. (eds). *Zborník príspevkov z online vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Košice: Univerzita Pavla Josefa Šafárika v Košiciach, s. 62-66. DOI: <https://doi.org/10.33542/DSP2-0098-1-01>.
48. SOBOTKOVÁ, V., 2014. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada. 152 s. ISBN 978-80-247-4042-3.
49. ŠIRŮČKOVÁ, M., 2015. Rizikové chování a jeho psychosociální souvislosti. In: MIOVSKÝ, M. et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. 2. vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, s. 50-58. ISBN 978-80-7422-392-1.
50. ŠIRŮČKOVÁ, M., 2015. Rizikové chování. In: MIOVSKÝ, M. et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. 2. vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, s. 161-166. ISBN 978-80-7422-393-8.
51. ŠPILÁČKOVÁ, M., NEDOMOVÁ, E., 2013. *Metody sociální práce s jednotlivcem*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. 83 s. ISBN 978-80-7464-434-4.
52. ŠTĚCH, S., 2015. Školní socializace, disciplinace a prevence rizikového chování. In: MIOVSKÝ, M. et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. 2. vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, s. 265-272. ISBN 978-80-7422-392-1.
53. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, 1999. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 111, s. 7662-7681. ISSN 1211-1244.

54. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, 2004. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 190, s. 10262-10324. ISSN 1211-1244.
55. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1257-1289. ISSN 1211-1244.
56. Zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, 2019. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 47, s. 890-911. ISSN 1211-1244.
57. ZDRAŽILOVÁ J., 2021. *Důvody rozhodnutí soudů o umístění dítěte do ústavní péče*. Hradec Králové, Bakalářská práce. FF UHK.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Schéma spolupráce kurátora pro děti a mládež s dalšími subjekty	17
Obrázek 2: Nejčastější typ rizikového chování	30
Obrázek 3: Žádost o řešení situace	32
Obrázek 4: Spouštěče rizikového chování	33
Obrázek 5: První kontakt	34
Obrázek 6: Opakovaný kontakt	36
Obrázek 7: Metody a techniky	37
Obrázek 8: Proces práce kurátora	39
Obrázek 9: Důvody pro umístění dítěte do ústavní výchovy	40
Obrázek 10: Prostředí	41
Obrázek 11: Podpora kurátora	43

Seznam tabulek

Tabulka 1: Důvody evidence dětí a mládeže v systému kurately pro děti a mládež	20
--	----

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Otázky do rozhovoru

Příloha č. 2 – Informovaný souhlas

Příloha č. 1 – Otázky do rozhovoru

- 1) Jaký typ rizikového chování řešíte nejčastěji?
- 2) Kdo vás prvotně kontaktuje s žádostí o řešení situace dítěte, které se chová rizikově?
- 3) S jakými spouštěči rizikového chování se ve své praxi nejčastěji setkáváte?
- 4) Popište, jak vypadá první kontakt s klientem s rizikovým chováním a jeho rodinou.
- 5) Je nějaký rozdíl v práci s klientem, který se rizikově chová poprvé, a klientem, se kterým pracujete opakovaně?
- 6) Pokud ano, jaké rozdíly vnímáte?
- 7) Jaké metody a techniky sociální práce používáte při práci s klienty, kteří se chovají rizikově?
- 8) Popište, jak funguje celý proces práce s rodinou dítěte.
- 9) Bývá rizikové chování důvodem pro odebrání dítěte z rodiny?
- 10) V jakých případech navrhuje u mladistvého ústavní výchovu?
- 11) V jakém prostředí probíhá kontakt s dítětem?
- 12) Absolvoval/a jste v rámci povinného vzdělávání sociálních pracovníků nějaké specializované kurzy/školení, které byly určeny přímo pro kurátory pro děti a mládež?
- 13) Považujete vy osobně supervize za užitečné?
- 14) Vyměňujete si zkušenosti s kolegy?
- 15) Využíváte při své práci metodickou příručku pro kurátory pro děti a mládež?
- 16) Máte nějaký příklad dobré praxe ze zahraničí?
- 17) Je něco, co by Vám pomohlo při vaší práci kurátora pro děti a mládež?
- 18) Máte vytvořenou funkční síť spolupracujících organizací, které aktivně využíváte?

Příloha č. 2 – Informovaný souhlas

Informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru a dalších informací pro bakalářskou práci

název práce: Kurátor pro děti a mládež a typologie jeho klientů

držitelka souhlasu: Vanesa Hrbková, [REDACTED]

email: vanesa.hrbkova@[REDACTED]

předmět a provedení:

Výzkum je zaměřen na zkušenosti sociálních pracovníků na pozici kurátora pro děti a mládež.

Hlavním cílem popsat sociální práci kurátora pro děti a mládež s jeho klienty, se zaměřením na rizikové chování dětí a mládeže a případné odlišnosti v práci s nimi.

Výzkum je prováděn v rámci zpracování bakalářské práce na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakultě.

Výzkum bude veden formou rozhovoru. Průběh rozhovoru bude nahráván a ze zvukového záznamu bude následně pořízen doslovný přepis, který bude dále analyzován a interpretován. Zvukový záznam bude sloužit pouze pro potřebu doslovného přepisu a bude k dispozici pouze studentce Vanese Hrbkové. Doslovný přepis bude důsledně anonymizován tak, aby byla zaručena anonymita a ochrana všech osob zmíněných v průběhu rozhovoru, a aby nebylo možné tyto osoby na základě anonymizovaného přepisu identifikovat. Zejména nebudou zmíněna jména osob. Zvukový záznam a doslovný přepis bude Vanesa Hrbková uchovávat u sebe. V textu práce nebude tento informovaný souhlas uveden, pouze bude v příloze připojen vzor dokumentu. Doslovné citace částí anonymizovaného doslovného přepisu mohou být použity v závěrečné bakalářské práci.

Prohlášení:

- Souhlasím s poskytnutím rozhovoru a dalších souvisejících informací.
- Rozumím výše uvedenému textu a souhlasím s jeho obsahem.
- Rozumím tomu, že obsahem rozhovoru a dalších informací mohou být i osobní a citlivé záležitosti a obtížná témata.
- Rozumím tomu, že nemusím odpovídat na obtížné nebo nepříjemné otázky a zároveň mám možnost ptát se na jakékoliv otázky ohledně výzkumu a dané práce.
- Rozumím tomu, že mohu úplně zrušit moji účast na výzkumu.

Jméno a příjmení:

Datum a podpis:

Seznam zkratek

č.	číslo
ČR	Česká republika
DDŠ	Dětský domov se školou
DDÚ	Dětský diagnostický ústav
DÚM	Diagnostický ústav pro mládež
EPCHO	Extrémní poruchy chování
IPOD	Individuální plán ochrany dítěte
KP	Komunikační partner
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NZDM	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
odst.	Odstavec
ORP	Obec s rozšířenou působností
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PČR	Policie České republiky
písm.	písmeno
RCH	Rizikové chování
SAS	Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
Sb.	Sbírka
SPOD	Sociálně-právní ochrana dětí
SVP	Středisko výchovné péče
ZSPOD	Zákon o sociálně právní ochraně dětí